

Leksik hrvatskoga prijevoda zbirke makedonskih bajki Djetelice bjelice

---

Bratović, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:152797>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-29**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI

FILOZOFSKI FAKULTET

Ana Bratović

Leksik hrvatskoga prijevoda zbirke
makedonskih bajki *Djetelice bjelice*

(DIPLOMSKI RAD)

Rijeka, 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI

FILOZOFSKI FAKULTET

Katedra za translatologiju

Ana Bratović

Matični broj: 0009080101

Leksik hrvatskoga prijevoda zbirke
makedonskih bajki *Djetelice bjelice*

DIPLOMSKI RAD

Diplomski studij: Sveučilišni diplomski prevoditeljski studij

Mentor: izv. prof. dr. sc. Željka Macan

Suradnik: mr. sc. Biljana Stojanovska Đurić

Rijeka, rujan 2024.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam diplomski rad naslova *Leksik hrvatskoga prijevoda zbirke makedonskih bajki Djetelice bjelice* izradila samostalno pod mentorstvom izv. prof. dr. sc. Željke Macan i mr. sc. Biljane Stojanovske kao stručne suradnice.

U radu sam primijenila metodologiju znanstvenoistraživačkoga rada i koristila literaturu koja je navedena na kraju diplomskoga rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući navela u diplomskom radu na uobičajen način citirala sam i povezala s korištenim bibliografskim jedinicama.

Studentica

Potpis

Ana Bratović

Sadržaj

1. Uvod.....	5
2. <i>Djetelice bjelice</i> – suvremene makedonske bajke u hrvatskome prijevodu.....	6
3. Bajka kao književna vrsta.....	9
3.1. Suvremena i tradicionalna bajka	11
3.2. Prototipna obilježja suvremenih bajki.....	12
3.3. Makedonska bajka.....	15
3.4. O književnom prevođenju.....	17
4. Prijevod bajki iz zbirke <i>Djetelice bjelice</i>	20
5. Analiza prijevoda.....	21
6. Zaključak.....	58
7. Izvori.....	60
8. Literatura.....	64
9. Makedonski izvornik.....	66
10. Sažetak i ključne riječi na hrvatskom jeziku.....	67
11. Sažetak i ključne riječi na makedonskom jeziku.....	68
12. Naslov i ključne riječi na engleskom jeziku.....	69
ZAHVALA.....	70

Uvod

Tema ovoga diplomskog rada je leksik hrvatskoga prijevoda zbirke makedonskih bajki *Djetelice bjelice*. Prijevod zbirke na hrvatski jezik nastao je kao rezultat nastavne i projektne aktivnosti na inicijativu lektorice za makedonski jezik na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Rijeci mr. sc. Biljane Stojanovske, ostvaren u suradnji sa studenticama druge godine Sveučilišnoga diplomskog prevoditeljskog studija te izv. prof. dr. sc. Petrom Žagar-Šoštarić i izv. prof. dr. sc. Željkom Macan.

U radu će se najprije ukratko opisati projekt u okviru kojeg je i nastala sama zbirka suvremenih makedonskih bajki „Детелинки-белинки“ (u hrvatskome prijevodu *Djetelice bjelice*), a zatim će se definirati bajka kao književna vrsta te će potom uslijediti osvrt na obilježja tradicionalne bajke u usporedbi s umjetničkom i suvremenom (modernom) bajkom. Nakon toga, uslijedit će dio o književnom prevođenju i analiza prijevoda s makedonskog na hrvatski jezik na konkretnim primjerima iz bajki koja se fokusira na značajke na leksičkoj razini koje su prototipne za pojedine bajke, što ujedno čini središnji dio rada.

Zbirka *Djetelice bjelice* predstavljena je u svibnju 2023. godine povodom obilježavanja 15 godina postojanja i rada Lektorata za makedonski jezik pri Odsjeku za kroatistiku na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Rijeci, a nastala je uz potporu Filozofskog fakulteta u Rijeci, Odsjeka za kroatistiku, Katedre za translatologiju te izdavačke kuće „Ars Lamina“ koja je ustupila autorska prava na ovu knjigu.

2. *Djetelice bjelice* – suvremene makedonske bajke u hrvatskome prijevodu

Ovaj se diplomski rad bavi analizom leksika zbirke *Djetelice bjelice*¹; kriterij za odabir spomenutih bajki njihovo je autorsko i prijevodno ostvarenje; hrvatski prijevod odabranih bajki iz zbirke koji je nastao u akademskoj godini 2022./2023., a u sklopu kolegija Makedonski jezik 3 (Strani jezik Općega modula).

U radu će se promatrati prototipna i ilustrativna obilježja poput umanjenica, novotvorenica, epiteta, imena likova, egzotizama iz sfere kulinarstva, toponima, frazema i posuđenica.

Zbirka DB na kojoj se temelji prijevodna analiza, nastala je od materijala pristiglih na natječaj za novonastale bajke koji su izdavačka kuća „Ars Lamina“ i Pokret za podršku kreativnosti Ivo Laurenčić – „Bravo sine!“ proveli 2020. godine (v. DB 2023: 4). Autori bajki su: Biljana Stankovska (*Pustolovine jednog Mraka*), Vlado Dimovski (*U zemlji bijelih oblacića*), Aneta Risteska (*Win-win*), Klementina Petruševska (*Simonov sat*), Martina Dukoska (*Djetelice bjelice*), Svetlana Darudova (*Novogodišnja bajka i Skitnica*), Anita Dimovska (*Zelena kraljica*), Biljana Stojanovska (*Zmaj s Pelistera*), Ana Đorđević (*Ponosna žirafa*), Marija Ralповska (*Vuk Pui*), Mimoza Todorovska (*Čarobni let*), Vlado Janevski (*Papagaj i pas*), Alma Rastoder (*Čarolija prijateljstva*), Ana Gaštarova (*Nije dobro lagati*) i Vesna Kiradžieva (*Pustolovine vile Treperiletice*).

Bajke u zbirci podijeljene su u četiri ciklusa što predstavlja četiri lista djeteline, poznatog simbola sreće, iz čega i proizlazi sam naziv zbirke.

---

¹ Naslov zbirke će se u daljnjem tekstu navoditi kraticom DB.

Zbirku su na hrvatski jezik prevele studentice Sveučilišnoga diplomskog prevoditeljskog studija u okviru kolegija Strani jezik Općeg modula - Makedonski jezik 3 u akademskoj godini 2022./2023., a kao izvor za provedenu analizu i autorsko prevodilačko ostvarenje poslužile su bajke koje su autorsko prevodilačko ostvarenje: *Pustolovine jednog Mraka*, *Skitnica*, *Zmaj s Pelistera*, *Čarobni let*, *Čarolija prijateljstva*, *Nije dobro lagati* i *Pustolovine vile Treperiletice*.

S obzirom na to da se ovaj rad bavi leksikom hrvatskoga prijevoda zbirke makedonskih bajki DB, od velike je važnosti najprije definirati bajku kao književnu vrstu, ali i napraviti distinkciju i ustanoviti koje su to razlike između autorskih i modernih tj. suvremenih bajki; u uvodnome dijelu rada od najvećeg je značaja bilo djelo *Morfologija bajke* Vladimira Propa, kao i *Odnos klasične i moderne bajke* Sanje Vrcić-Mataija i Sanje Perković.

Budući da se središnji dio rada sastoji od analize leksika hrvatskoga prijevoda zbirke makedonskih bajki DB, uvodni dio rada govori i o autorima bajke te o samom projektu iz kojeg je nastala ova zbirka.

Rad sadrži prijevodne izazove i rješenja u prevodilačkom procesu, a sve je povezano s teorijskim elementima i potkrijepljeno konkretnim primjerima iz zbirke DB, uz fokus na leksik tj. neke specifičnosti koje su se javljale u bajkama, ali i na nestandardne jezične elemente te najizazovniji dio: prevođenje imena likova.

Sva navedena obilježja suvremenih makedonskih bajki promatrat će se u suodnosu s prijevodnim rješenjima na hrvatskome kao ciljanom jeziku.

Prilikom prevođenja teksta, prevoditeljski je posao uvelike olakšala i uporaba *Hrvatsko-makedonskog rječnika* Dijane Vlatković i Borjane Prošev-Oliver. U radu su izdvojeni konkretni primjeri prevoditeljskih izazova tijekom prevoditeljskog procesa, a uz svaki slijedi i detaljno pojašnjenje.

Rad završava uz zaključak o prevodilačkom procesu i izazovima koji su se javljali prilikom prevođenja bajki iz zbirke DB, kao i popisom korištene literature.

3. Bajka kao književna vrsta

Postoje brojne definicije bajke kao književne vrste, od kojih će se izdvojiti nekoliko: prema Milivoju Solaru (2006: 33), bajka je *književna vrsta u kojoj se čudesno i nadnaravno prepleće sa zbiljskim na takav način da između prirodnog i natprirodnog, stvarnog i izmišljenog, mogućeg i nemogućeg nema razdvajanja ni suprotnosti.*

Hrvatska enciklopedija bajku (izvedeno iz praslav. *bajati* u starijem pretpostavljenom značenju »pripovijedati, govoriti«), definira kao *kraću usmenu ili pisanu, pučku ili umjetničku, pripovjednu (poglavito proznu) vrstu čvrsto strukturirane radnje, prepoznatljivog skupa likova i skromno raščlanjenog prostora događanja.* („Bajka“, Hrvatska enciklopedija, 2024)

Bajka spada između stvarnog i fantastičnoga, spaja suprotnosti poput stvarnosti i želja, i težine i lakoće; istraživanja bajki počivala su na romantičarskim težnjama, dok su moderni pristupi podrazumijevali tumačenja vezana uz psihologiju (ibid).

Bajke se odavno bilježe (primjerice u Starparolini, Basileovoj i Perraultovoj zbirci), a danas se često adaptiraju u obliku filma, dok se elementi bajke spajaju s drugim žanrovima, kao što je to naprimjer znanstvena fantastika u radovima G. Lucasa, što govori o *snažnom prodoru elemenata bajke u druge filmske žanrove u posljednjoj četvrtini XX. stoljeća* (ibid).

Isto tako, jedna od glavnih karakteristika bajke jest da joj *radnju obilježava linearno kretanje od kakva početnoga nedostatka preko niza zapreka do njegova otklanjanja, pri čemu likovi privlače na svoje osobine onoliko pozornosti koliko im dopusti funkcija što je u takvoj radnji obnose* (ibid). U bajkama se javljaju raznoliki likovi, od mladih i starih, plemića i puka, dobrih likova i onih zlih, vila,

vještica, divova, zmajeva, pa sve do podzemnih bića, a sama bajka *ne izjednačuje, već na osebujan način miri suprotnosti* (ibid).

Ruski filolog Vladimir Propp izuzetno je važan autor koji u svojoj *Morfologiji bajke*, uz opsežna promišljanja o bajkama, funkciji likova te načinu uključivanja istih u radnju, bajku definira na sljedeći način: *Morfološki se bajkom može nazvati svaki razvoj od štetočinstva ili nedostajanja kroz posredničke funkcije sve do svadbe ili drugih funkcija koje služe kao rasplet* (prema Hlubočki 2017:4).

Kao književna vrsta, bajka je prepoznatljiva po ispreplitanju nadnaravnih i stvarnih elemenata. Kako izdvaja Ana Pintarić, glavna su obilježja bajke: *jednostavna zbilja i nadnaravni svijet, ponavljanje radnje, prepoznatljivi likovi, sukob dobra i zla, nagrada i kazna, postavljanje uvjeta i kušnji, odgađanje nagrade te čarobni predmeti i čudesna pretvaranja* (Pintarić 2008:7, navod prema Perić 2014:2).

Kao glavne karakteristike tradicionalne bajke navode se sljedeće: *jedinstvo stvarnoga i zamišljenog svijeta, stereotipna kompozicija, sukob dobra i zla (uglavnom pobjeđuje dobro), odgođena nagrada, uvjet i kušnja, ponavljanje radnje ili dijaloga te pouka* (ibid). Nadalje, autorica objašnjava kako je i funkcija likova važna u bajkama, pa tako različiti likovi mogu biti protagonisti bajki (prema Perić 2014:5).

U svome radu, kao svojevrsnom polazištu za analizu bajki koja će uslijediti kasnije, i Propp (1982: 31) naglasak stavlja na funkciju likova te tvrdi kako na tome leži proučavanje bajki. Temeljna obilježja koja navodi u *Morfologiji bajke* potvrdit će se i na primjerima bajki iz zbirke DB. Propp (1982: 75) dalje navodi i kako *funkcije čine osnovne elemente bajke, one elemente na kojima se gradi tok radnje*, te kako u bajkama postoji *čitav sistem obavještavanja* kojima se tijekom radnje jedna funkcija povezuje sa drugom (Propp 1982: 75).

3.1. Suvremena i tradicionalna bajka

Kada je riječ o bajkama, često se postavlja pitanje: „Koja je razlika između suvremene, odnosno moderne, i tradicionalne bajke?“. Prema Hlubbocki (2017:14), *tradicionalna ili klasična bajka odnosi se na onaj dio svjetske književnosti - u kojemu su pisali: Charles Perrault, Jeanne – Marrie Leprince de Beaumont, Jacob i Wilhelm Grimm, Aleksandar Sergejevič Puškin, Hans Christian Andersen; Oscar Wilde...*

Tradicionalna bajka podrazumijeva i stroge konvencije koje mora slijediti, poput uvodnih konstrukcija i tipične kompozicije (ibid.).

Za razliku od tradicionalnih bajki, suvremene su bajke karakteristične po „kršenju“ spomenutih konvencija. Primjerice, radnja često započinje *in medias res* (Pintarić 2008:10, navod prema Hlubbocki 2017:14). Isto tako, jedno od tipičnih obilježja suvremenih bajki su bogatiji i sadržajni opisi te pripovjedačka tehnika koja je više razvijena u odnosu na tradicionalne bajke (ibid.).

Solar (1990) bajku, vrstu u kojoj se čudesno i nadnaravno miješa sa zbiljskim na način da ne postoje jasne suprotnosti između stvarnog i izmišljenog, prirodnog i natprirodnog, etimološki povezuje s glagolom *bajati*, što znači 'čarati' ili vraćati, Pintarić (2008) bajku smatra jednostavnom proznom formom koja se odlikuje čudesnim pretvorbama, ponavljanjem radnje, prepoznatljivim likovima, te sukobom dobra i zla.

Bajke se tradicionalno dijele na klasične i moderne, te usmene (narodne) i umjetničke (ibid.). Prema Vrcić-Mataiji i Perković (2011), moderna bajka nastaje intertekstualnim preuzimanjem tematskih i motivskih elemenata klasičnih bajki, ali s bogatijim i složenijim opisima likova, detaljnijim prikazima okruženja i složenijim narativnim strukturama. Moderne bajke često se bave istraživanjem suvremenih problema poput ekologije, društvene ravnoteže i ravnopravnosti, dok

tradicionalni elementi kao što su pouke i sretan završetak mogu biti prisutni, ali nisu uvijek neophodni. Žmegač (2022) napominje da moderne bajke često usredotočuju na jednu temu ili priču, a *autori se ne osjećaju nimalo obveznima prema zakonu moralne pouke; na svršetku pučkih bajki stoji formula: dobri likovi zaslužuju nagradu, a zli kaznu*. Suvremeni autori mogu koristiti ironiju i intertekstualnost kako bi se odnosili prema tim zakonima, stvarajući tako nove interpretacije bajkovnih konvencija.

Važno je i spomenuti Oscara Wildea koji je naveo kako se tradicionalne bajke od suvremenih razlikuju u: *pripovjedačkom postupku, izboru tema i motiva, oživljavanjima i antropomorfizacijama, ustroju likova, specifičnom prepletanju čudesnoga i stvarnoga, utemeljenju na novozavjetnu istinu* (Hlubocki 2017: 15: Pintarić, 2008: 10). Još neke od karakteristika moderne bajke su *upotrebljavanje klasičnih motiva na nov način, izostavljanje zaslužene nagrade ili kazne, neočekivan obrat, antropomorfizirani predmeti kao likovi, bogatija fabula i izostavljanje pouke* (prema Perić 2014:5).

3.2. Prototipna obilježja suvremenih bajki

Kao prototipna obilježja suvremenih bajki u građi koja je predmetom za analizu provedenu u okviru ovoga rada, mogu se ubrojiti postupak *in medias res* (*Pustolovine jednog Mraka, Čarolija prijateljstva*), upotrebljavanje klasičnih motiva na nov način (*Nije dobro lagati, Zmaj s Pelistera, Pustolovine vile Treperiletice, Skitnica*), neočekivan obrat (*Nije dobro lagati, Zmaj s Pelistera*) te antropomorfizacija (*Čarobni let, Čarolija prijateljstva, Pustolovine jednog Mraka, Zmaj s Pelistera*).

U bajci *Pustolovine jednog Mraka* čitatelj se odmah uvodi u radnju rečenicom:

Nitko nije znao ni od kuda ni kada je jedan Mrak, sitan poput tamne mrlje, ušao u ladicu s igračkama malene Joane (DB, Pustolovine jednog Mraka).

Na taj se način čitatelja uvodi u središte radnje, bez objašnjavanja konteksta, pa tako radnja započinje odmah; čitatelj nije upućen u to tko je Mrak niti zašto se nalazi u ladici s igračkama djevojčice Joane, pa se tako stvara osjećaj nelagode, ali i napetost koja će se razriješiti brzim odvijanjem radnje.

Isto je i kod bajke *Čarolija prijateljstva*, u kojoj se tehnika *in medias res* koristi kako bi se stvorila dinamika, pa tako na samome početku imamo rečenicu kojom je opisano Enino buđenje i opis njezine svakodnevne rutine:

Toga je jutro sve bilo isto kao i prethodnog. Ena je otvorila svoje snene plave oči i ugledala sunčeve zrake kako sramežljivo prodiru kroz prozor. Oprala je zubiće i brzo se spremila za školu. (DB, Čarolija prijateljstva)

Opisivanjem radnji, čitatelj ulazi u samu srž događaja, čime se održava dinamičnost, bez da se čitatelja detaljno uvodi u radnju i objašnjava kontekst.

U bajkama iz zbirke DB prisutni su klasični motivi koji se koriste na inovativan način, pa se tako u bajci *Nije dobro lagati* koriste motivi *putovanja, čarobnih stvorenja, svjetla i tame te mudraca* tj. *mudrih staraca*; navedeni motivi česti su u klasičnim bajkama, no u ovoj se suvremenoj zbirci koriste na inovativan način, pa tako npr. čarobni konj Savjest, umjesto da se koristi čarolijom kako bi pomogao djeci u rješavanju njihovih problema, djecu vodi u posebnu zemlju i omogućava im da sami iskuse razliku između dobra i zla. Naglasak je na tome da čarolija ne rješava probleme, već se upotrebljava kao alat pomoću kojega će likovi lakše naučiti važne životne lekcije i poruke:

„Zašto se tučete? Kakvo ste zlo jedno drugome nanijeli? Od najboljih ste prijatelja postali neprijatelji. Sada se popnite na moja krila i odvest ću vas daleko odavde, u moju zemlju, pa da vidite što znači istina, a što laž: da vidite što znači sloga, a što svađa.“ (DB, Nije dobro lagati)

U istoj se bajci javlja i primjer neočekivanoga obrata, čime se naglašava pouka priče, a to je vidljivo u trenutku kada Nikolija priznaje kako je pogriješila:

„Ja sam kriva. Jako volim čokoladu, pa sam, dok Vlatko nije gledao, sakrila jednu u džep. Sada me sram što sam to napravila. Vlatko mi je bio najbolji prijatelj, a sada me ne želi ni pogledati, a kamoli razgovarati sa mnom.“ (DB, Nije dobro lagati)

Ovakav obrat, osim što upućuje na pravog krivca, omogućuje i to da se Vlatko i Nikolija konačno pomire, pa je tako velika prekretnica u priči jer naglašava poruku o važnosti istine, ali i prijateljstva.

Kao još jedno od prototipnih obilježja suvremenih bajki u zbirci DB može se izdvojiti antropomorfizacija: u bajci *Nije dobro lagati*, javlja se lik konja imena Savjest koji, iako ima oblik konja, posjeduje ljudske osobine, pa tako prekida tučnjavu Vlatka i Nikolije i, na svojim krilima, vodi ih na mjesto gdje će naučiti razliku između dobra i zla; u istoj se bajci javljaju i dani u tjednu koji sadrže različite ljudske osobine (stoga su u bajci napisani velikim slovom), a svaki od njih je ujedno i mudrac koji postavlja pitanja ili daje savjete:

Četvrtak je zaškiljio, zamislio se i rekao: „Moja braćo i sestre, najbolje da svi zajedno pođemo s konjem imena Savjest u njegovu zemlju jer će tako Nikoliji puno toga postati jasno.“ (DB, Nije dobro lagati)

Suvremene bajke, iako zadržavaju elemente klasičnih bajki (*čarobna stvorenja, putovanje, borba između dobra i zla*), uvode nove tehnike, ali i motive. Sva navedena prototipna obilježja (*in medias res, neočekivani obrati,*

upotrebljavanje klasičnih motiva na nov način, antropomorfizacija) potiču čitatelja na promišljanje o suvremenim problemima kojima se bajke bave.

3.3. Makedonska bajka

Kako navodi Mojsova Chepischevska (2018), bajke su se razvile iz mitova, odnosno iz priča o životinjama u razdoblju barbarstva, kada je već postojala razvijenija mitologija. S vremenom, bajka je sve više gubila svoju mitološku obojenost, a procesom transformacije dobila je svoju specifičnu strukturu i umjetnički stil.

Tradicionalne makedonske bajke dio su nasljedstva bogate makedonske usmene književnosti, a prepoznatljive su po zajedničkim motivima koji se javljaju kroz bajke, tako da se u njima često spominju različita mjesta, događaji, povijesne ličnosti i nadnaravna stvorenja.

Marko Cepenkov, makedonski književnik i folklorist (Prilep, 1829 – Sofija, 29. XII. 1920), jedan je od najpoznatijih sakupljača folklorne građe u Europi, a vjeruje se da je prikupio oko 700 usmenih kratkih prozih oblika (*Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje 2023*). Također, u posljednjih nekoliko desetljeća, veliki doprinos svijetu bajki, narodnim vjеровanjima i očuvanju folkloru dali su Tanas Vražinovski i Lepasava Spirovska (Kechan 2020).

Jedna od karakteristika makedonskih bajki jest ta da su u njima često sadržane prirodne ljepote koje su ujedno i inspiracija za stvaranje bajki. *Makedonci su odavna stvarali vlastiti smisao ljepote, a prirodne ljepote te zemlje dodatno su obogaćene opisima autora, što pruža ugodno estetsko iskustvo: prvu skupinu čine prirodne ljepote poput planina, jezera, rijeka itd., a drugu ljepota kao rezultat ljudskih aktivnosti sakralnoga podrijetla (ibid.).*

Još jedna važna karakteristika makedonskih bajki su nadnaravna stvorenja koja proizlaze iz makedonskih vjerovanja, a o njima piše Kechan (2020): u dijelu građe koju je prikupio Cepenkov, spominje se *talasam* (*mak.* таласам), stvorenje nalik duhu koje se uobičajeno nalazi na mjestima gdje su ljudi preminuli nasilnom smrću; *utvara* (*mak.* сениште), duh koji se može pojaviti u obliku čovjeka, koze ili psa, dok je u nekim slučajevima riječ o stvorenjima što mijenjaju oblike. Autorica (*ibid.*) dalje navodi *sudbine* (*mak.* наречници), *Lamiju* (*mak.* ламја), ženskog demona koji ubija djecu; *zmaja* (*mak.* змеј), stvorenje preuzeto iz poganskih vjerovanja, *vilu* (*mak.* самовила), jedno od najfrekventnijih stvorenja u narodnim vjerovanjima brojnih europskih zemalja, no posebice u folklornoj tradiciji južnih Slavena koja je povezana s kultovima vode, rijeka, izvora, šuma i planina.

Neke od spomenutih likova moguće je pronaći i u suvremenim makedonskim bajkama, pa se tako u zbirci DB potvrđuje lik vile (*Pustolovine vile Treperiletice*) i lik zmaja (*Zmaj s Pelistera*). Potonja je bajka ujedno i primjer u kojemu su prirodne ljepote, u ovome slučaju planinski vrh Pelister, poslužile kao nadahnuće, a inspiraciju za tekst predstavlja bajka 758 Marka Cepenkova.

3.4. O književnom prevođenju

Već dugo vremena uvriježena je podjela na dvije vrste prevođenja, književno i neknjiževno prevođenje, pa je tako važno znati razliku između njih:

Prema Premur (1998), neknjiževno prevođenje uglavnom podrazumijeva prevođenje znanstvenih i tehničkih tekstova, pa je *fokus na potpunom prenošenju informacije uz pažnju na terminologiju*. Unutar neknjiževnog prevođenja postoji daljnja podjela prema kriterijima: *prema kriteriju funkcionalnog stila* (npr. mogu se izdvojiti podvrste znanstveno-tehničkih tekstova i tekstovi poslovne

korespondencije) te *prema kriteriju funkcionalnog podstila* (ovdje ubrajamo *znanstvene tekstove, tehničke tekstove, pravne tekstove te niz mješovitih vrsta tekstova, kao što su znanstveno-poslovni, znanstveno-publicistički i znanstveno-informacijski dominantni*) (ibid.).

Za razliku od toga, književno prevođenje podrazumijeva orijentaciju ka dubinskim analizama smisla teksta i stilskim obilježjima, ali ono je isto tako usredotočeno na *izdvajanje onih jezgara teksta koje čine njegovu stilističko-žanrovsku dominantu*. (Premur, 1998).

Kako objašnjavaju Čuljat i Žagar-Šoštarić (2014: 2), književno se prevođenje smatra *simbolom za izmjenu potrebnih informacija te posrednik raznih kultura, dok povijest prevođenja seže daleko u početke nastanka čovječanstva te razvoja jezika*.

Nadalje, autorice objašnjavaju kako su književni prijevodi puno kompleksniji *no što se u prvi tren čini jer prevoditelj, osim na jezik, usmjerava pažnju i na druge elemente koji književno štivo čine umjetničkim štivom te kako književnost i u prijevodu treba ostati umjetnost, a ne puki proizvod na ciljanom jeziku* (ibid.).

Smatra se kako je proces stvaranja književnog prijevoda kompleksniji od neknjiževnog, budući da je kod književnog prijevoda riječ o estetskoj funkciji jezika, pa prevoditelj, osim što ima ulogu tzv. medijatora, odnosno posrednika koji se nalazi između izvornog teksta i ciljane publike, treba dobro razumjeti tekst koji prevodi, ali i prevesti ga tako da prijevod ostane umjetnost, odnosno da sačuva umjetničke i estetske kvalitete originala.

Autorice također smatraju kako su književni prijevodi kompleksniji, ali i problematičniji *stoga što za njihovo prevođenje nema čvrsto ustanovljene metodologije, ali i stoga što se književnina sastoji od sadržaja, stila i*

(prenesenoga) značenja teksta, a prilikom prevođenja, prevoditelj sva tri treba uzeti u obzir (Čuljat, Žagar-Šošćarić, 2014).

Također, autorice govore o važnosti specifičnih vještina i znanja koje književni prevoditelji trebaju imati u odnosu na prevoditelje uporabnih tekstova:

Kako postoji više načina čitanja književnine, tako postoji i više načina prevođenja književnine, ovisno o načinu na koji smo književni tekst razumjeli. Stoga se nerijetko u translatologiji u kontekstu književnih prijevoda govori o kompetencijama koje književni prevoditelj za razliku od prevoditelja uporabnih tekstova treba imati. Među tim kompetencijama često se navodi književni senzibilitet te poznavanje književnosti (uvid u znanost o književnosti, u povijest književnosti pojedine zemlje te književnu kritiku i teoriju).

(Čuljat, Žagar-Šošćarić, 2014: 5)

Autorice kao važne kompetencije ističu književni senzibilitet te poznavanje književnosti; navedene kompetencije omogućavaju književnim prevoditeljima da bolje razumiju i prenesu originalno djelo na ciljani jezik, te napominju kako književno prevođenje *ne znači puko prebacivanje teksta iz izvornoga jezika u ciljani jezik*, pa dodatno pojašnjavaju kako prevođenje književnih djela nije jednostavan proces u kojemu se pronalaze jezični ekvivalenti jer ponekad ni ne postoje; *književni jezik je jedinstven kao individualan i poetični umjetički jezik*, pa je tako i čitanje književnoga djela jedinstveno (ibid.). Stoga se kod prevođenja književnih djela, prevoditelj često suočava s izazovima očuvanja originalne umjetničke vrijednosti.

Prijevod *umjetničkoga djela, književnosti, proze ili lirike* trebao bi biti reverzibilan: ponovnim prijevodom na izvorni jezik trebalo bi se zadržati njegovo značenje njegovo značenje, dok se od prevoditelja *očekuje da pri čitanju izvornika razumije značenje riječi i rećenićnih nizova te sadržaj teksta*, što ujedno podrazumijeva i poznavanje kulturološkoga konteksta (ibid.).

Međutim, kako napominju Čuljat i Žagar-Šoštarić (2014: 7), *prijevodom književnoga djela stvara se takoreći duplikat koji ne može biti ekvivalentan niti reverzibilan s izvornikom*, što govori o kompleksnosti prevođenja književnoga teksta.

U konačnici, kako pak navodi Vlainić (2021), književni prevoditelj ima velik zadatak; osim što mora dobro poznavati dva jezična sustava, isto tako mora biti sposoban kritički čitati, analizirati i interpretirati književni tekst koji prevodi, a istovremeno treba imati na umu i ciljanu publiku. Razumijevanje kulturnog konteksta, ali i umjetničke vrijednosti originala, neophodno je za očuvanje iste u prijevodu.

4. Prijevod bajki iz makedonske zbirke *Djetelice Bjelice*

Tekstovi prevedenih bajki iz zbirke DB, kao i tekstovi na izvornome jeziku, dostupni su na mrežnim stranicama Izdavaštva FFRI u slobodnome pristupu.²

---

² Sve bajke objavljene u zbirci DB dostupne su kao elektroničko izdanje Filozofskoga fakulteta u Rijeci na mrežnim stranicama Izdavaštva FFRI (izdavastvo.ffri.hr).

5. Analiza prijevoda

Ovaj se dio rada bavi analizom odabranih prijevoda iz zbirke DB, a u analizi će se izdvojiti konkretni primjeri iz zbirke prema naslovu bajke, te će se analizirati njihova jezična i stilska obilježja.

Analiza sadrži najfrekventnije prevoditeljske izazove koji su se javljali kroz prevoditeljski proces, pojašnjava zašto određena prevoditeljska rješenja nisu odabrana kao završna, a istodobno se fokusira na prototipna i ilustrativna obilježja bajki, pa će se tako analizirati specifičan leksik, umanjenice, novotvorenice, ali i struktura samih rečenica, upotreba jezika, epiteti, ton i atmosfera, prevođenje imena i nestandardni jezični elementi, uz usporedbu jezičnih obilježja suvremenih (modernih) makedonskih bajki s prijevodnim rješenjima na hrvatskom jeziku.

Primjeri navedeni u analizi, navodit će se na način da će uz sam primjer, stajati naslov bajke, kratica DB i odgovarajući broj stranice u obliku zagradama.

Bajke koje će biti predmetom analize su: *Pustolovine jednog Mraka*, *Skitnica*, *Zmaj s Pelistera*, *Čarobni let*, *Čarolija prijateljstva*, *Nije dobro lagati* i *Pustolovine vile Treperiletice*.

Pustolovine jednog Mraka (Авантурите на едно Мракче)

Pustolovine jednog Mraka bajka je autorice Biljane Stankovske (prijevod na hrvatski: Ana Bratović) koja se bavi temom suočavanja sa strahom, a radnja prati lik Mraka i djevojčicu Joanu koja ga je slučajno otkrila, pa tako radnja prati pustolovine u kojima Joana traga za Mrakom, istražujući različite kutke u kojima bi se on mogao kriti; Mrak u ovome slučaju nije strašno biće, već simpatičan i nepoznat lik kojeg djevojčica pokušava shvatiti. Bajka poručuje čitatelju kako se strah, uz malo hrabrosti, može prevladati.

Leksik i njegova obilježja

Personifikacija

Prema Hrvatskoj enciklopediji (pristupljeno 2. rujna, 2024.), personifikacija (*persona + -fikacija*) je *utjelovljenje, poosobljenje; predočivanje apstraktnoga pojma, neke vrijednote, pojave ili stvari u liku osobe; pridavanje ljudskih osobina predmetima*; detaljnije se opisuje kao retorička figura:

Retorička figura kojom se životinjama, neživim pojavama i predmetima pridaju ljudske osobine. Personifikacijom, tako, lice ili lik dobiva primjerice ubijena ili nestala osoba, srušena zgrada, prijeteća životinja ili vremenska nepogoda. Zato se personifikacija može odrediti kao uobličavanje nečega što bi inače nestalo u bezličnosti. Međutim, iako davanje ljudskoga lika nečemu neljudskomu proizlazi iz težnje da se ono što je zastrašujuće učini prisnim, personifikacijom se i sam čovjekov svijet naseljava nečim natprirodnim i čudovišnim...(ibid.)

U naslovu bajke *Pustolovine jednog Mraka* javlja se *Mrak (mak. Мракче)*, ime glavnoga lika, koje je u ovome primjeru vlastito ime. U izvorniku naslov

bajke glasi *Авантурите на едно Мракче*, tako da je jedna od mogućnosti koja se mogla razmotriti bila i opcija *Pustolovine malog Mraka*, koja nije odabrana kao finalno rješenje, a riječ je o broju u funkciji atributa, što je uobičajeno za jezik i stil žanra bajke.

Imenica *mrak*, piše se malim slovom i dolazi od *prasl. *morkъ* (*stsl. mракъ*, *rus. mórok*, *polj. mrok*), *lit. merkti*: žmiriti te može imati više značenja, ovisno o kontekstu (Hrvatski jezični portal, *mrak*, pristupljeno: 2. rujna, 2024.):

1. označava *nepostojanje svjetla, stanje bez svjetla, tamu, pomrčinu [pada mrak; hvata mrak]*
2. *noć bez mjeseca [srdela se lovi za vrijeme mraka]*
3. *pren. neznanje, zatucanost, dogmatičnost, neprosvijećenost*

Lik Mraka personificiran je kao glavni lik; on nije samo prirodni fenomen, a u tekstu bajke javlja se nekoliko primjera iz kojih je vidljiva personifikacija:

Mrak je progutao i loptu i vijaču i krevet i, s nadutim trbuhom, otkotrljao se sve do vrata (DB, str 9.)

U navedenom primjer, Mrak je prikazan poput ljudskog bića, nezasitan, nadutog trbuha zbog količine stvari koje je progutao, ali i koji se kreće prostorom, pa mu je tako dodijeljena sposobnost kakvu imaju ljudi, a iz primjera je vidljivo kako Mrak, poput čovjeka, ima svoje namjere i ideje, te kako ima osobine proždrljivosti i pokretljivosti, a njihov opis u primjeru dodatno naglašava personifikaciju.

Kako bi se u ovoj bajci istražila tema straha, autorica se koristi likom Mraka, pa tako umjesto da označava nepostojanje svjetla, lik Mraka dobiva važnu ulogu u stvaranju narativa, pa tako autorica prikazuje emociju straha kao nešto što

je vidljivo, ali i potiče na razmišljanje o vlastitim strahovima; omogućuje da se tema straha istraži na maštovit način te inspirira čitatelje da razmisle o vlastitim iskustvima, ali i prevladavanju vlastitih strahova.

Odmilice

Prema Hrvatskoj enciklopediji (mrežno izdanje, pristupljeno 2. rujna 2024.), hipokoristici (grč. ὑποκοριστικός: umilan), odmilice ili imenice odmila (od milja, od dragosti), posebne su tvorbene inačice općih ili vlastitih imenica kojima se izražava odnos bliskosti, nježnosti, intimnosti, prisnosti i sl.

U bajci, korištenjem imenice *bakica* (mak. бабичка), umjesto imenice *baka*, ističe se blizak odnos djevojčice Joane i njezine bake, čime se naglašava njihova povezanost.

Isto tako, oslovljavanjem bake imenicom *bakica*, sugerira se kako je baka važna Joani, što možemo vidjeti iz ovoga primjera:

„Gdje ti je lopta?“ upitala je baka koja je u kuhinji pripremala gurabije.

Joana je slegnula ramenima:

„Ne znam. Mrak ju je progutao, **bakice**. Vrlo je nezasitan, vidjela sam. Guta sve iz tvoje sobe.“ (DB, str.

9)

U navedenom primjeru, Joana oslovljavanjem bake odmilicom *bakice* naglašava osjećaj bliskosti i povjerenja koji ima u svoju baku, te u ovoj bajci služi za izražavanje bliskosti između Joane i njezine bake, čime se ujedno postiže i topao ton u priči.

Umanjenice

Umanjenica ili deminutiv (kasnolat. *deminutivus*, od *deminuere*: umanjiti) riječ je (imenica, pridjev, glagol ili prilog) koja *označuje umanjen predmet, svojstvo, proces ili okolnost* (Hrvatska enciklopedija, *deminutiv*, pristupljeno: 2. rujna 2024.).

U pravilu je obilježena kao ekspresivna i/ili afektivna (emocionalna). Rjeđe deminutiv ima hipokoristično (npr. djetesce) ili deprecijativno značenje (npr. čovječuljak). Zato se najčešće upotrebljava u kolokvijalnome ili pučkom govoru, te književnoumjetničkom stilu, a rijetko u svečanijem govoru, odn. u administrativnom ili znanstvenom funkcionalnom stilu. Tvori se deminutivnim afiksima (obično sufiksima, rjeđe i prefiksima ili umetnutim morfemima). U hrvatskom jeziku deminutivne imenice najčešće se tvore sufiksima -ak (cvijetak), -ance (društvanice), -ašce (brdašce), -ce (jezerce), -če (mangupče), -čica (grančica), -čić (sinčić), -ešce (janješce), -ica (ribica), -ić (djelić), -uljak (zamotuljak) itd. (ibid)

U ovoj bajci kao primjer umanjenice, odnosno riječi s deminutivnim značenjem, može se izdvojiti pridjev *sitan* (ситничко), koji se javlja u primjeru:

*Nitko nije znao ni od kuda ni kada je jedan Mrak, **sitan** poput tamne mrlje, ušao u ladicu s igračkama malene Joane (DB, str. 9)*

Navedeni primjer u kontekstu implicira sitnost, nevažnost, nešto što je manje od uobičajenog; iako pridjev ne sadrži sufiks uobičajen za umanjenicu, on upućuje na nešto nevažno, odnosno manje značajno u odnosu na nešto drugo, pa tako se korištenjem toga pridjeva Mrak nastoji opisati kao nešto naizgled beznačajno, bez velike vrijednosti.

Posebnosti na leksičkoj razini

Kao primjer posebnosti na leksičkoj razini, u ovoj se bajci javlja gastronomski egzotizam: *gurabija*.

„Gdje ti je lopta?“ upitala je baka koja je u kuhinji pripremala **gurabije**. (DB, str 9.)

Gurabija je orijentalni slatkiš od brašna, jaja, meda ili šećera i masla (Hrvatski jezični portal, *gurabija*, pristupljeno: 3.9.2024.)

Terminološka baza hrvatskog strukovnog nazivlja, STRUNA, (pristupljeno 3. rujna 2024.) egzotizam definira kao *posuđenicu koja označuje osobitosti pojedinoga naroda i ne može se zamijeniti domaćom riječju; označuje različita jela, pića, životinje, biljke, nastambe, narodnu nošnju, plesove, pjesme, sportove, novčanu valutu itd.*

Specifično je to što se u hrvatskome jeziku egzotizmi *fonetiziraju prema izgovoru u izvornome jeziku*, kako pojašnjava *Hrvatski jezični savjetnik* (pristupljeno 3. rujna 2024.): „Budući da označuju pojmove koji pripadaju tradiciji drugih naroda, u hrvatskome se jeziku ne zamjenjuju domaćim riječima, nego se fonološki i pravopisno prilagođuju hrvatskomu jezičnom sustavu. Egzotizmi označuju nastambe (*iglu, hacijenda, pagoda, kibuc*), pića (*mastika, sake, sangrija, tekila*), jela (*kus-kus, makaroni, njoki, suši, špageti*), odjeću (*bolero, kilt, kimono*), kulturu i običaje (*flamenko, ikebana, kabuki, kazačok, sirtaki*).“

Prema tome, *gurabija* (*mak. zupađuja*) se u hrvatskom prijevodu nije zamijenila domaćim riječima, već se prilagodila hrvatskom jezičnom sustavu.

Skitnica (Талкачкама)

Bajka *Skitnica* autorice Svetlane Darudove (prijevod na hrvatski: Ana Bratović) bavi se temom različitosti, inkluzije i pravde. Govori o empatičnoj djevojčici Jani koja pomaže djeci koja proživljavaju diskriminaciju zbog svojih različitosti i brani ih. Jana upoznaje Skitnicu koja joj šalje snažnu poruku o potrebi za jednakosti, pravdom i pravima, dok je poruka bajke kako je različitost bogatstvo koje treba prihvatiti te kako svatko ima pravo na ljubav.

Leksik i njegova obilježja

Kolokacije i epiteti

Prilikom prevođenja, važno je očuvati značenje dobiveno u originalnom tekstu, ali i istovremeno prilagoditi tekst ciljanoj publici te njezinoj kulturi, a najčešće je to slučaj s kolokacijama iz izvornika za koje ne postoji ekvivalent u jeziku na koji se tekst prevodi.

Prema internetskoj stranici STRUNA, Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, (pristupljeno 3. rujna 2024) kolokacija se definira kao *čvrsta sveza na sintagmatskoj razini sastavljena od najmanje dviju punoznačnih riječi koje se pojavljuju zajedno mnogo češće nego što bi se to slučajno dogodilo.*

Hrvatska enciklopedija (pristupljeno: 3. rujna 2024.) epitet (grč. *ἐπίθετος*: dodan, dometnut) definira u širem i užem smislu; u širem smislu kao riječ koja se dodaje imenici da je поближе označi, a u užem smislu kao riječ, ponajprije pridjev, kojom se neko svojstvo predmeta osobito ističe i time predodžba koja stoji iza spoja pridjeva i imenice čini življom, jasnijom i

potpunijom. Takvi se spojevi u pravilu odlikuju kakvom ekspresivnom i/ili subjektivnom značenjskom nijansom.

U makedonskom izvorniku, kolokacija *црвени обрашчиња* na hrvatski jezik bi se doslovno mogla prevesti kao *crvenih obraščića*. U hrvatskom prijevodu, ova je kolokacija prevedena kao *rumenih obraščića*, što je ustaljena pridjevsko-imenička sintagma u hrvatskom jeziku, posebno u bajkama (potvrdu tomu pruža i *Kolokacijska baza hrvatskoga jezika* (dostupno na: http://ihj.hr/kolokacije/search/?q=rumen&search_type=basic, pristupljeno: 3. rujna 2024.).

Ova kolokacija u bajci ujedno predstavlja i stalni epitet, jedno od prototipnih jezičnih i stilskih obilježja u bajci, i to u opisima, pa tako tu suvremena bajka zadržava obilježje tradicionalne bajke; korištenje epiteta *rumen* naglašava se zdravlje i vitalnost djeteta, što je uobičajeno kod opisa likova u bajkama.

Prema *Hrvatskom jezičnom portalu* (pristupljeno: 3. rujna 2024.), definicija pridjeva *rumen* glasi: koji ima tonove, nijanse crvene boje; crvenkast, ružičast, koji je takve boje (lice, zora, jabuka).

Za razliku od toga, primarno značenje pridjeva *crven* jest: koji je boje krvi, cvijeta divljeg maka itd. [*crven kao paprika* jako, izrazito crven] (ibid.).

Pridjev *rumen* ima blažu konotaciju u odnosu na pridjev *crven*, pa se tako često koristi u literarnim opisima, a sugerira boju sličnu ružičastoj; pridjev *crven* ima snažniju konotaciju, zbog čega je *rumen* odabran kao prikladnije prevoditeljsko rješenje, s ciljem stvaranja atmosfere i slijeđenja temeljnih stilskih načela koja odgovaraju bajci.

Korištenje kolokacije *rumenih obraščića* pokazuje kako se prevođenje ne svodi na doslovno prenošenje značenja, već kako je uvijek potrebno prilagoditi ciljani tekst kako bi odgovarao ciljanom jeziku, ali i publici koja će ga čitati.

Odmilice

Odmilice se često koriste za izražavanje bliskosti, te nose u sebi emotivnu konotaciju. U ovoj bajci, *Јаничке* je prevedeno kao *Janči*, odnosno Jana odmila, kako Janu zove njezina majka.

Prema *Hrvatskoj enciklopediji* (mrežno izdanje, pristupljeno: 2. rujna 2024.), hipokoristici (grč. ὑποκοριστικός: umilan), odmilice ili imenice odmila (od milja, od dragosti), posebne su tvorbene inačice općih ili vlastitih imenica kojima se izražava odnos bliskosti, nježnosti, intimnosti, prisnosti i sl.

Primjer:

„Janči, reci što te muči. Brinemo se“, nježno joj je šapnula majka dok joj je gladila kosu. Djevojčica je nastavila plakati. (DB, str. 119)

U bajci, Janina majka koristi odmilicu kada se obraća Jani, pa tako koristi *Janči*. Ova je odmilica izvedena iz imena Jana, a njome se izražava bliskost i majčinska ljubav.

Upotrebom ove odmilice, Janina se majka prikazuje kao brižna i empatična, što je u skladu s temom bajke koja se bavi temama inkluzije, prihvaćanjem drugih i borbe protiv nepravde.

Korištenjem odmilice u ovoj bajci, prenosi se osjećaj topline i bliskosti, što je važno za bajku koja progovara o važnim životnim vrijednostima poput ljubavi i međusobnog prihvaćanja.

Prevođenje imena likova

Prevođenje imena likova jedno je od najizazovnijih zadataka prilikom prevođenja bajki jer imena najčešće nose značenja koja su važna za razumijevanje karaktera i fabule.

U svojem radu *Children's Literature in Translation*, Van Collie (2020: 29) navodi čestu pojavu prilikom prevođenja: iz tekstova se odstranjuju njihovi strani elementi, što u velikoj mjeri otežava mladim čitateljima da steku osjećaj o izvornoj kulturi. Iza izostavljanja i smanjivanja količine stranih elemenata najčešće stoje komercijalni motivi osoba odgovornih za izdavanje sadržaja za ciljano tržište, koji pretpostavljaju kako mladi čitatelji nisu spremni ili sposobni razumjeti i prihvatiti strane koncepte, uključujući neobične nazive, nepoznatu hranu, a još manje tabu teme (poput seksualnosti, golotinje, nasilja i smrti).

Prilagodba ili izostavljanje stranih elemenata mogu uvelike utjecati na autentičnost priče, što može dovesti i do narušavanja veze između izvorne kulture i ciljanoga čitatelja.

U bajci *Skitnica*, pojavljuju se elementi specifični za izvornu kulturu, uključujući i ime glavnoga lika, Skitnica (*mak.* Талкачката). U slučaju kada bi se to ime, ili bilo koji od elemenata iz izvorne kulture, prevelo na način koji bi promijenio njegovo značenje, moglo bi doći do gubitka informacija koje su ključne za kontekst i cjelokupnu priču.

U bajci *Skitnica*, istoimeni lik Skitnice nosi ime koje u izvorniku, na makedonskom jeziku glasi Талкачката. Ime dolazi od apelativa *талкач*, što znači 'lualica', odnosno 'skitnica'. U hrvatskom prijevodu, ovo je ime prevedeno kao *Skitnica*.

Onimizacija apelativa

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, STRUNA (pristupljeno: 3. rujna 2024), *onimizaciju* definira kao prijelaz apelativa u imena promjenom funkcije; tako je ime *Skitnica* u istoimenoj bajci rezultat onimizacije apelativa; imenica *skitnica* čije je značenje ‘osoba koja skita’ (Hrvatski jezični portal, *skitnica*, pristupljeno: 3. rujna 2024.), pretvorena je u vlastito ime glavnog lika, a na taj je način zadržano temeljno značenje i karakteristika lika, koji je prikazan kao osoba koja luta svijetom, pritom tražeći pravdu i boreći se protiv nepravde, pa je tako onimizacija apelativa u ovom slučaju omogućila čitateljima hrvatskog prijevoda da s lakoćom prepoznaju glavne osobine lika Skitnice: njegovo stalno lutanje i posvećenost u pronalaženju pravde.

Prilagodbom imena u ciljanoj kulturi, zadržava se simboličko značenje iza imena *Skitnica* koje je važno za razumijevanje uloge lika u priči, zbog čega je uvijek važno očuvati elemente izvorne kulture u prijevodu, ali i prilagoditi ih kako bi ih ciljana publika mogla razumjeti, ali i povezati se s izvornom kulturom.

Zmaj s Pelistera (Змејом од Пелистер)

Zmaj s Pelistera bajka je autorice Biljane Stojanovske (prijevod na hrvatski: Ana Bratović) koja je inspirirana bajkom 758 Marka Cepenkova. Dječak po imenu Dalibor odlazi na izlet na Pelister, gdje susreće Zmaja. Iako ga Zmaj isprva namjerava pojesti, naposljetku se ipak sprijatelje. Bajka istražuje teme hrabrosti, prijateljstva i promjene, kao i odnos dječaka Dalibora i Zmaja, pritom se koristeći mitološkim i fantastičnim elementima kako bi se prikazale promjene u karakterima.

Leksik i njegova obilježja

Personifikacija

Prema *Hrvatskoj enciklopediji* (mrežno izdanje, pristupljeno: 4. rujna 2024.), kao što je već spomenuto kod analize bajke *Pustolovine jednog Mraka*, personifikacija (persona + -fikacija) se definira kao *utjelovljenje, poosobljenje; predočivanje apstraktnoga pojma, neke vrjednote, pojave ili stvari u liku osobe; pridavanje ljudskih osobina predmetima*. Personifikacija je retorička figura pomoću koje se *životinjama, neživim pojavama te predmetima pridaju ljudske osobine*, a može se odrediti i kao *uobličavanje nečega što bi inače nestalo u bezličnosti*.

Personifikacija je ključna u bajkama, budući da se pridavanjem ljudskih osobina neživome *proizlazi iz težnje da se ono što je zastrašujuće učini prisnim*, no isto tako, personifikacijom se *i sam čovjekov svijet naseljava nečim natprirodnim i čudovišnim* (ibid.).

U bajci *Zmaj s Pelistera*, lik Zmaja personificiran je na način da posjeduje ljudske osobine, ali i osjeća emocije kakve osjećaju ljudi, tako da se osjeća usamljeno i žudi za prijateljstvom, što je vidljivo u ovome ulomku:

„Ah, kako je lijepo imati nekoga da me sluša dok pričam priču. Baš se osjećam ispunjeno. Vjerojatno ću odgoditi tvoje pogubljenje. Baš je lijepo ovako razgovarati s nekim“, dodao je zmaj. (DB, str 64.)

Osim što služi za oblikovanje priče, personifikacija služi i tome da čitatelj lakše shvati teme kojima se ova bajka bavi, kao što su usamljenost i potreba za društvom.

U jednome od ulomaka vidljiva je i Zmajeva sposobnost za suosjećanjem, što je razlika u odnosu na klasične bajke:

Zmajovo srce malo se smekšalo na te dječakove riječi i odlučio je odvesti Dalibora u svoje raskošne odaje. (DB, str. 63)

Kako navodi Panić (2016: 29), u klasičnim bajkama lik zmaj obično predstavlja *simbol zla koje najčešće boravi na usamljenim i nepristupačnim mjestima gdje čuva blago ili lijepu djevojku. U modernim bajkama zmajevi se pojavljuju sve rjeđe, a kad se i pojave, imaju oslabljene sposobnosti.*

Lik Zmaja u ovoj bajci prikazan je na složeniji i dublji način u usporedbi s prikazima zmaja u klasičnim bajkama; on više nije negativac, simbol zla ili prepreka koju glavni lik treba savladati, već empatičan lik koji ima svoje unutarnje borbe, strahove i probleme.

Ovakvim prikazom zmaja, naglasak je na suvremenim vrijednostima, inkluziji i promjenama, pa se tako ističe važnost empatije i razumijevanja drugih i drugačijih, a njegov lik može poslužiti za prenošenje moralne pouke o ljudskosti, ljudskoj prirodi i empatiji, smanjujući jaz između tradicionalnih i modernih interpretacija.

Arhaizmi, poetizmi, stilemi

Prema *Hrvatskoj enciklopediji* (mrežno izdanje, pristupljeno 4. rujna 2024.), arhaizam (u jezikoslovlju) je *zastarjela riječ ili konstrukcija, po izrazu (mudroslovlje: filozofija) ili po sadržaju (brod: mjesto na kojemu se prelazi rijeka) te po fonološkoj (arkiv) i tvorbenoj (gramatik) obilježenosti.*

Arhaizmi spadaju u pasivan, vremenski raslojen nestandardni leksik, a više nisu u uporabi zbog *jezičnih i izvanjezičnih razloga* (ibid.); arhaizmi u suvremenom jeziku *imaju istoznačne leksičke zamjene (za razliku od zastarjelica) i služe stvaranju učinka uzvišena i svečana tona govora, čišćenju jezika od stranih nanosa, postizanju metričke pravilnosti ili dočaravanju odgovarajućega povijesnog ambijenta.*

Merriam-Webster (mrežno izdanje, pristupljeno 4. rujna 2024.) **poetizam** definira kao arhaičan, banalan izraz u poeziji.

Stilem (*Hrvatski jezični portal*, mrežno izdanje, pristupljeno 4. rujna 2024.) je lingvistička jedinica *pojačane izražajnosti jezika u stilistici (razlikuje se fonostilem, morfostilem, sintaktostilem i semantostilem).*

U bajci *Zmaj s Pelistera* upotrebljeni su arhaizmi, poetizmi i stilemi koji služe stilističkom oblikovanju teksta i stvaranju ugođaja iz bajke.

Primjeri arhaizama:

dvor (mak. capaj)

definicija: *pov. mjesto obitavanja vladara ili visokog dostojanstvenika, ob. u renesansnom, baroknom i drugom stilu; dvorac (Hrvatski jezični portal, pristupljeno 4. rujna 2024.)*

Zatim je Dalibora stavio na leđa, između svojih krila, i zajedno su poletjeli do ulaza u dvor (DB, str 63.)

U tekstu bajke *Zmaj s Pelistera*, kao arhaizam javlja se *dvor*; rijetko se pojavljuje u svakodnevnom govoru, a u bajci pridonosi atmosferi starine i bajkovitoga.

Primjeri poetizama:

krilato stvorenje (mak. крилато створенство)

krilat prid. (odr. -ī)

koji ima krila

(Hrvatski jezični portal, pristupljeno 4. rujna 2024.)

stvorenje sr

1. *ljudsko biće u odnosu na Boga kao stvoritelja; stvorenje*

2. *svako živo biće*

(Hrvatski jezični portal, pristupljeno 4. rujna 2024.)

*Prisutnost divovskog **krilatog stvorenja** usred Golemog jezera bila je dokaz da su priče njegove bake stvarne.*

(DB, str 62.)

veličanstveni dvor (mak. величествен сарај)

veličanstven prid. (odr. -ī)

1. koji izaziva divljenje; uzvišen, divan, krasan [veličanstvena glazba]

2. koji je iznimno velik i lijep [veličanstvena građevina]

(Hrvatski jezični portal, pristupljeno 4. rujna 2024.)

dvor

pov. mjesto obitavanja vladara ili visokog dostojanstvenika, ob. u renesansnom, baroknom i drugom stilu; dvorac
(Hrvatski jezični portal, pristupljeno 4. rujna 2024.)

Jednim zamahom zmaj je otvorio vrata i pred Daliborovim očima uzdignuo se veličanstveni dvor. (DB, str 63.)

U ovoj su bajci prisutni poetizmi, a isti pomažu u stvaranju bajkovitoga ugođaja na način da stvaraju uzvišeni ton, kako u izvorniku, tako i u hrvatskome prijevodu.

Primjeri stilema:

Fonostilem podrazumijeva jedinicu stilskog pojačanja na planu fonostilistike (Pranjić, 2018: 81), stilističke discipline koja *promatra izražajna sredstva na planu fonetike i fonologije (glasove, njihove opozicije, distinktivnu tj. razlikovnu, semantičku tj. značenjsku funkciju tih opozicija i sve jezične pojave koje su zvuk)*; pa se tako u bajci *Zmaj s Pelistera* javlja ponavljanje zvukova 's' i 'z', što stvara poseban ritam, čime se stvara snažnija slika kod čitatelja:

...sunčeve su zrake žarile kroz rupice... (DB, str. 62)

Kao primjer morfostilema, može se izdvojiti *krilato stvorenje* (*mak. крилесто створенство*), koji se koristi za opisivanje Zmaja, mitološko biće s krilima: *krilato stvorenje* sastoji se od pridjeva *krilato*, izvedenog od osnovne

riječi *krilo* uz sufiks *-to*, i imenice *stvorenje*: pridjev *krilato* opisuje osobinu Zmaja, naglašavajući to da ima krila, što omogućuje čitatelju da vizualizira lik Zmaja i njegove karakteristike, a sam pridjev *krilato* pojačava značenje imenice, opisujući fizičku osobinu Zmaja koja je važna za razumijevanje njegove uloge u priči.

Ovaj morfostilem morfološkim procesima stvara izražajni efekt kojima se naglašavaju fantastične osobine lika Zmaja te doprinosi stilističkom bogatstvu teksta.

Jedan od primjera sintaktostilema u ovoj bajci jest ova rečenica:

Gazeći kroz gustu, rosnu travu, u glavi su mu odzvanjale majčine riječi da ne kuca na nepoznata vrata i da ne ulazi tamo gdje već nije bio, pa ga je to odvrćalo od pomisli da zaviri i vidi što se krije iza tih teških vrata. (DB, str. 62)

Rečenica ima složenu sintaktičku strukturu tj. važno je to što sadrži i dvije zavisne surečenice koje objašnjavaju radnju, a sama kompleksnost strukture upućuje na unutarnju borbu i strah glavnoga lika, dječaka Dalibora.

Kada je riječ o semantostilemima, može se tvrditi da *je svaki stilem potencijalno semantostilem jer promjene u oblicima, zvukovnoj organizaciji te rečeničnim cjelinama mogu izmijeniti značenje (Stilistika.org, pristupljeno: 5. rujna 2024.)*

Zaključno, u ovoj se bajci stilemi koriste s ciljem postizanja izražajnosti i stvaranja specifičnog ugođaja, stvarajući slikovite opise i emocionalne izraze, a pomažu u oblikovanju atmosfere priče i dočaravanju osobnosti likova. Kroz

različite vrste stilema (*fonostilem, morfostilem, sintaktostilem i semantostilem*), autoru je omogućeno da stvori bogate opise i oblikuje cjelokupni ugođaj bajke.

Žargonizmi

Prema *Hrvatskom jezičnom portalu* (pristupljeno: 5. rujna 2024.), žargonizam se definira kao *riječ ili izraz koji pripada žargonu nekog jezika; pri upotrebi u nekoj vrsti govora dobiva specifičnu stilističku obojenost*.

U zbirci DB potvrđeni su žargonizmi, a u bajci *Zmaj s Pelistera* primjer je leksem *roleta* (*mak. полетна*). U makedonskom jeziku, taj leksem spada u jezični standard, dok u hrvatskom prijevodu, pred dvočlanim izrazom *zaštitna zavjesa*, prednost ima imenica *roleta* zbog čestote u upotrebi, ali i funkcionalnosti; primjer je ujedno i posuđenica iz njemačkoga jezika (*ibid.*).

Primjer:

*Jednog srpanjskog nedjeljnog jutra sunčeve su zrake žarile kroz rupice na **roletama** Daliborove sobe i zaškakljale ga po licu. (DB, str. 62)*

Ovdje žargonizam doprinosi ležernijem tonu teksta, a samim time čini tekst pristupačnijim čitatelju. Zbog svoje funkcionalnosti i česte upotrebe u svakodnevnom govoru, odabran je kao prijevodno rješenje.

Čarobni let (Волшебен лет)

Čarobni let bajka je Mimoze Todorovske (prijevod na hrvatski: Ana Bratović) čija radnja prati malenu djevojčicu Vedranu koja jednoga dana upoznaje pčelicu Medenu. Pčelica s njom dijeli brojne mudrosti, s naglaskom na važnosti prirode i prijateljstva. Bajka progovara o suvremenim problemima, u ovom slučaju onim društvenim i ekološkim, i sugerira čitateljskoj publici da doprinese zaštiti okoliša.

Leksik i njegova obilježja

Personifikacija

U ovoj bajci, zastupljena je personifikacija, koju *Hrvatska enciklopedija* (mrežno izdanje, pristupljeno: 4. rujna 2024.), definira kao *utjelovljenje, poosobljenje; predočivanje apstraktnoga pojma, neke vrjednote, pojave ili stvari u liku osobe; pridavanje ljudskih osobina predmetima*. Personifikacija je retorička figura pomoću koje se *životinjama, neživim pojavama te predmetima pridaju ljudske osobine*, odnosno kao *uobličavanje nečega što bi inače nestalo u bezličnosti*.

Personifikacija jest jedno od obilježja tipičnih za bajku, a slijedi primjer personifikacije u bajci *Čarobni let* na kojemu će se objasniti njezina funkcija u ovoj bajci:

...proljetni vjetar nježno ju je zaljuljao. (DB, str. 87)

U makedonskom izvorniku, to glasi:

...пролетното ветре нежно ја залула.(DB, str. 82.)

U navedenome primjeru, vjetru se pridodaje ljudska osobina, tj. sposobnost da nježno ljujla; doživljava se kao brižno biće koje, umjesto da predstavlja običnu prirodnu pojavu, djevojčici Vedrani pruža utočište i zaštitu. Ova stilička figura omogućuje čitatelju da osjeti bliskost s prirodom, prikazujući prirodne elemente kao svjesne entitete, sposobne za interakciju s ljudskim bićima. Vjetar, kroz ovu personifikaciju, postaje aktivni sudionik priče, što doprinosi bogatstvu bajkovite atmosfere i pojačava osjećaj nježnosti, topline i sigurnosti.

Personifikacija u bajci *Čarobni let* ima nekoliko funkcija. Prije svega, doprinosi emocionalnoj atmosferi priče, dodajući poetičnost i blagost kroz prikaz prirode kao zaštitničke sile. Vjetar ne samo da ljujla djevojčicu, nego simbolizira prirodnu snagu koja je prijateljska, nježna i empatična, za razliku od klasičnog prikaza prirode kao nepredvidive i opasne. Ovakva uporaba personifikacije također oslikava temeljnu ideju bajke, sklad između prirode i ljudi, odnosno njihovu međusobnu povezanost. Vedrana, kao predstavница ljudskog svijeta, nije izdvojena iz prirode, već je njezin sastavni dio, što je ključno za razumijevanje poruke priče o važnosti suživota s okolišem.

Poruka bajke o važnosti prirode i okoliša, odnosno o potrebi za njihovim očuvanjem, postaje jasnija kroz ovakav prikaz prirodnih sila koje nisu ravnodušne niti opasne, već brižne i pažljive. Time se promiče ekološka svijest kod čitatelja, naglašavajući potrebu za očuvanjem prirode, što je ujedno i poruka ove priče.

Епитети

U bajci *Čarobni let* epiteti³ imaju ključnu ulogu u stvaranju idilične atmosfere, a funkcija im je pojačavanje dojma i slikovitiji prikaz Vedranina izleta u prirodu. Epiteti ocrtavaju vedro i radosno okruženje, ali i osjećaj slobode koji Vedrana dobiva u prirodi, što je vidljivo iz sljedećeg primjera:

Hrvatski prijevod:

*Jednoga je dana Vedrana, zajedno sa svojim roditeljima, otišla na izlet na jednu **prekrasnu** livadu pokraj rijeke. S mamom je isplela vijenac od **malih, šarenih** cvjetova, s tatom se igrala **novom, crvenom** loptom, trčala je bosa za **nježnim** leptirima, divila se **kristalno bijelim** kamenčićima koji su se kotrljali u jedan potok, radovala se **proljetnom** suncu od kojeg joj se čelo orosilo sjajnim kapljicama.*

(DB, str. 87)

Makedonski izvornik:

*Еден ден, Ведрана, заедно со своите родители, отиде на излет на една **прекрасна** ливада, покрај река. Со мама сплете венче од **мали, шарени** цветови, со тато играше со **новата црвена** топка, трчаше боса по нежните пеперутки, им се восхитуваше на **кристално белите** камчиња што се валкаа во еден брзак, се радуваше на **пролетното** сонце од кое капки роса ѝ светеа на челото.(DB, str. 82)*

1. *prekrasna livada*

prekrasan: koji se ističe neobičnom ljepotom, krasotom; divan (*Hrvatski jezični portal*, pristupljeno: 7. rujna 2024.)

---

³ V. na str. 27

Epitet *prekrasna* opisuje livadu, pa tako stvara sliku idiličnog prostora u kojem se odvija radnja, a samim time i pojačava emocionalnost kod čitatelja.

2. *malih, šarenih cvjetova*

malen: koji ima male mjere (visinu, dužinu, površinu, volumen itd.) u svojoj vrsti; neznatan, sićušan, *opr. velik* (*Hrvatski jezični portal*, pristupljeno: 7. rujna 2024.)

šaren: koji je od više boja; raznobojan (*Hrvatski jezični portal*, pristupljeno: 7. rujna 2024.)

U ovome se primjeru kombiniraju dva epiteta, *malih* i *šarenih*, kojima se opisuje izgled cvjetova, stavljajući naglasak na njihovu sićušnost, ali i raznobojnost koja ukazuje na vedru atmosferu u bajci.

3. *novom, crvenom loptom*

nov: koji je tek izrađen, tek nastao, na kojemu se to vidi, koji se tek pojavio itd. [*nov novcat* pojačano za potpuno nov, neupotrebljavan] (*Hrvatski jezični portal*, pristupljeno: 7. rujna 2024.)

crven: koji je boje krvi, cvijeta divljeg maka itd. [*crven* kao paprika jako, izrazito crven] (*Hrvatski jezični portal*, pristupljeno: 7. rujna 2024.)

Navedeni epiteti detaljnije opisuju izgled rekvizita tj. igračke u priči, a osim što pomažu čitatelju u boljem predočavanju teksta, stvaraju i osjećaj uzbuđenja; epitet *nova* ukazuje na nešto što nije upotrebljavano, tek kupljeno, dok epitet *crvena* asocira na energičnost i dinamičnost.

4. *nježnim leptirima*

nježan: koji je pažljiv, obziran i prožet blagošću prema kome, koji izražava blagost, dobrotu; blag, usrdan (*Hrvatski jezični portal*, pristupljeno: 7. rujna 2024.)

Epitet *nježan* upućuje na blagost i pažljivost, a njime su u ovome primjeru opisani leptiri, nježna i delikatna bića.

5. *kristalno bijelim kamenčićima*

kristalan: poput kristala (*Hrvatski jezični portal*, pristupljeno: 7. rujna 2024.)

bijel: koji ima bijelu boju, boju snijega, mlijeka i sl. [*bijel bjelcat*, razg. (pojačano značenje) vrlo bijel; potpuno bijel; u po bijela dana usred dana; danju, kad se sve vidi] (*Hrvatski jezični portal*, pristupljeno: 7. rujna 2024.)

Kristalno bijeli kamenčići nisu samo *bijeli*, već i jasni, sjajni, čisti; posjeduju posebnu ljepotu, označavaju nešto što je *poput kristala*, dragocjeno i ističe se svojom estetikom.

6. *proljetnom suncu*

proljetni: koji se odnosi na proljeće (*Hrvatski jezični portal*, pristupljeno: 7. rujna 2024.)

Epitet *proljetno* odnosi se na sunce, izvor topline, ali i simbol života; *proljetno* upućuje na godišnje doba proljeće, koje je sinonim za obnovu i rast, pa se tako može povezati s emocionalnim rastom protagonistice Vedrane.

Osim što uvelike obogaćuju bajku u deskriptivnom smislu, epiteti u ovoj bajci pomažu u stvaranju atmosfere. Iako uglavnom opisuju svakodnevne stvari, svaki od epiteta je pomno odabran, pa osim deskriptivnog, nosi i emocionalno značenje; navedeni epiteti pojačavaju ideju o povezanosti čovjeka i prirode, što ih čini ključnima za samu poruku ove bajke.

Čarolija prijateljstva (Mazujama na drugarството)

Čarolija prijateljstva bajka je autorice Alme Rastoder (prijevod na hrvatski: Ana Bratović), a u sebi nosi važnu poruku o životnim vrijednostima: o empatiji, podršci i prijateljstvu. Bajka prati dvije djevojčice na njihovim pustolovinama u kojima se suočavaju s raznim životnim situacijama, a na jednoj od njih otkrivaju čarobno drvo koje ih vodi kroz izazove i dijeli s njima životne mudrosti. Djevojčice uče o važnosti prijateljstva, a sama bajka stavlja naglasak na važnost prijateljstva i empatije, ali i kako se uz prave prijatelje i najteže situacije mogu riješiti.

Leksik i njegova obilježja

Umanjenice

Jedno od obilježja leksika u bajci *Čarolija prijateljstva* jest upotreba umanjenica⁴, a kao primjer mogu se izdvojiti: imenice *zubići* (*mak. запчиња*) i *kućice* (*mak. куќички*).

Prema *Hrvatskom jezičnom portalu* (pristupljeno: 8. rujna 2024.), *zubić* je *dem. od zub*, a *kućica dem. i hip. od kuća* [*stražarska kućica; pseća/pasja kućica; kućica za ptice*].

Oprala je zubiće i brzo se spremila za školu. (DB, str. 103)

Ги изми запчињата и брзо се подготви за на училиште. (DB, str. 99)

---

⁴ V. na str. 25

Umanjenica *zubići* u hrvatskome jeziku dolazi od imenice *zubi*, a u tekstu se odnosi prilikom opisivanja jutarnje rutine djevojčice Ene.

U makedonskom izvorniku, također je upotrijebljena umanjenica *зачиња*, a umanjenice se koriste kako bi se naglasak stavio na dječji svijet; roditelji djeci često tepaju, ili se koriste umanjenicama u razgovoru s djecom. Korištenjem umanjenica ujedno se i stvara bliskost između čitatelja i glavnoga lika, dok priča dobiva ugodan ton.

Drugi primjer je umanjenica *kućice* (*mak.* *куќички*) koji se koristi kako bi se opisale kuće u kojima žive Ena i Ana:

...dvije *kućice*, jedna bijela, a druga žuta, bile najljepše u mjestu. (DB, str. 103)

... двете *куќички*, едната бела, другата жолта, беа најубавите во тоа место. (DB, str. 99)

Korištenje navedene umanjenice važno je zbog toga što je ono u funkciji prikaza idiličnog mjesta, što je česta pojava u bajkama. Najvažnija je emocionalna težina koju navedene umanjenice nose, pa tako *kućice* nisu samo stambeni objekti, već predstavljaju njihov dom i sigurno mjesto. Ove umanjenice ujedno pomažu u stvaranju bajkovite atmosfere, pa se tako predmeti u bajci doimaju manjima, ali i sigurnijima, dok bi se npr. korištenjem uvećanice *kućerina*⁵ postigao suprotni učinak.

---

⁵ *pejor. augm.* od kuća, ružna, nezgrapna kuća; kućetina (*Hrvatski jezični portal*, pristupljeno: 8. rujna 2024.)

Personifikacija

U bajci *Čarolija prijateljstva* javlja se stablo koje ima važnu ulogu: naučiti djevojčice Enu i Anu o važnosti prijateljstva. Personifikacija je česta u bajkama, pa tako nerijetko priroda, biljke i životinje sudjeluju u radnji.

„Vaše je smijanje znak da ste jako nedostajale jedna drugoj“, napokon se začuo duboki glas velikog stabla. (DB, str. 104)

U ovome je primjeru vidljivo kako stablo dobiva sposobnost govora, čime ono postaje sudionik u priči, pa tako djevojčicama dijeli savjete, odgovara na njihova pitanja i pomaže im u učenju važnih životnih lekcija.

Osim što može govoriti, stablo osjeća poput ljudi, pa tako proživljava različite emocije, uključujući bijes i ljutnju:

*Tada se stablo **razljutilo** i **povikalo** stvarajući vjetar. **Bijesni** vjetar podigao je djevojčice i više nisu mogle dotaknuti tlo. (DB, str. 105)*

Ovaj primjer pokazuje kako je stablo u ovoj bajci baš poput ljudskog bića: svjesno proživljava emocije i reagira na tuđe postupke, dok opisi njegovih reakcija pojačavaju napetost radnje. Ovakva upotreba prirode, u kojoj priroda aktivno sudjeluje u razvoju radnje, karakteristična je za svijet bajki.

Personifikacija u ovoj bajci važna je stoga što naglasak stavlja na snagu prijateljstva, pa tako, osim što stablo koje govori obogaćuje priču, ono ujedno i omogućuje čitatelju da se poveže s emocijama likova i da se poistovjeti s njima.

Dinamika u pripovijedanju: leksem *brzo*

U bajci *Čarolija prijateljstva*, leksem *brzo* ponavlja se nekoliko puta, a doprinosi stvaranju napete atmosfere i Enine užurbanosti prilikom spremanja, njezina nestrpljiva iščekivanja susreta s prijateljicom Anom.

Leksem *brzo* (mak. брзо) (Hrvatski jezični portal, pristupljeno: 8. rujna 2024.) ima nekoliko definicija:

1. *na brz način; naglo, hitro [treba to brzo napraviti]*
2. *odmah [brzo ću krenuti; čuvši to, on brže-bolje krene]*
3. *u vremenskom smislu [putovati jednako brzo]*

Primjeri upotrebe:

U ovoj bajci, leksem *brzo* najprije se javlja na početku bajke:

Brzo je hodala uskom stazom do malih vrata koja su vodila u Anino dvorište. (DB, str. 103)

Navedeni leksem sugerira kako je djevojčica Ena u žurbi i njime se pojačava iščekivanje: Ena pokušava čim prije stići do Anine kuće, pa tako leksem *brzo* ukazuje na hitnost situacije, ali i želju da vidi svoju prijateljicu čim prije je to moguće.

*Kada se udaljila od kuće, okrenula se i kroz prozor je ugledala Anu kako je promatra, ali se **brzo** sakrila.* (DB, str. 103)

U ovome slučaju, isti leksem naglašava Anin strah: u ovome dijelu teksta, Ena ugleda Anu, no Ana se odluči brže-bolje sakriti, čime se stvara osjećaj napetosti, ali i zagonetnosti, čime se pojačava dinamika radnje.

Leksem *brzo* naglašava i ubrzava tijek radnje, a ujedno i stvara dojam žurbe. Korištenjem navedenog leksema, stječe se dojam kako se događaji odvijaju brzo, a pripovijedanje postaje dinamičnije.

Isto tako, naglašava se Enina nestrpljivost, ali i Anin strah zbog njezine situacije kod kuće. Ovaj leksem ne označava samo naglost, brze pokrete, već i tjeskobu i nestrpljenje, odnosno čitatelja se njegovom upotrebom uvodi u unutarnje stanje likova.

U bajci *Čarolija prijateljstva*, leksem *brzo* ima više funkcija: služi kao sredstvo za ubrzavanje radnje, ima važnu ulogu u stvaranju dinamične atmosfere i ritma, te upućuje na emocionalno stanje likova; korištenjem ovog leksema stvara se napeta i nepredvidljiva atmosfera, a njegovim uzastopnim ponavljanjem postiže se još veći učinak napetosti, kako bi se zadržala pažnja čitatelja.

Nije dobro lagati (He e dobro da se laže!)

Bajka *Nije dobro lagati* bajka je autorice Ane Gaštarove (prijevod na hrvatski: Ana Bratović). To je priča o dječaku Vlatku i djevojčici Nikoliji koji se zbog ukradene čokoladice upuštaju u „rat“. Ubrzo otkrivaju čaroban svijet u kojemu ih konj po imenu Savjest uči lekcijama o poštenju i važnosti prijateljstva, što je ujedno i tema bajke. Bajka poručuje kako laž nikad ne donosi dobro, te da istina uvijek pobjeđuje.

Leksik i njegova obilježja

Umanjenice

U ovoj bajci, umanjenice⁶ su stilski element koji pomaže u izražavanju dječje perspektive, ali i u naglašavanju beznačajnosti predmeta. Njihova se funkcija razlikuje od one u bajci *Čarolija prijateljstva*; u ovome slučaju umanjenica ima dvije funkcije: prva je ta da opisuje nešto maleno, beznačajno i trivijalno, *čokoladicu* koja je uzrok sukoba između likova. Druga je funkcija naglašavanje dječje perspektive, budući da su u dječjem svijetu *čokoladice* simbol želje, užitka, pa čak i iskušenja. Iako su naizgled samo sitni slatkiši, likovima iz bajke one predstavljaju veliku moralnu dilemu.

Kroz cijelu radnju, spominju se *čokoladice*, umanjenica imenice *čokolada*⁷(*mak.* чоколада); navedena umanjenica uvelike doprinosi razvoju radnje, ali i moralnoj pouci priče.

---

⁶ V. na str. 25

⁷ *poslastica, ob. u pločicama, dobiva se miješanjem kakaove mase s raznim dodacima uz veću ili manju količinu šećera* (Hrvatski jezični portal, pristupljeno: 9. rujna 2024.)

Korištenjem navedene umanjenice naglašava se koliko su slatkiši važni u dječjem svijetu, a u samoj bajci, zbog njih započinje „rat“ između dječaka i djevojčica:

*„Uzela si jednu čokoladicu, inače ne bi ostala nijedna!“ Na to se Nikolija naljuti i poviče: „Ne, ti si uzeo tu čokoladicu!“ Vlatko nije htio preuzeti krivnju, već je nastavio svaljivati krivnju na Nikoliju. Ona se još više naljutila i viknula: „Ako sam je ja uzela, onda počnimo rat! Neka dođu sve djevojčice iz grada da se bore na mojoj strani!“ „Neka dođu svi dječaci da se bore na mojoj strani!“ viknuo je Vlatko. I tako, zbog jedne jedine čokoladice, **buknuo je rat** između najboljih prijatelja. (DB, str. 111)*

U ovoj bajci *čokoladica* za Vlatka i Nikoliju predstavlja veliko moralno iskušenje. Prilikom dijeljenja čokoladica, Nikolija je jednu više uzela sebi, umjesto da je postupila ispravno i podjednako raspodijelila čokoladice. Njezina odluka da sakrije čokoladicu, prouzrokovala je veliku svađu između nje i Vlatka, ali je isto tako bila i pokretač svih događaja koji su uslijedili: dolazak konja zvanog Savjest, putovanje u zemlju iz koje Savjest dolazi, lekcija o prijateljstvu itd.

Umanjenica *čokoladica* važan je element u ovoj bajci, ona nije samo slatkiš, već i simbol užitka, ali i predstavlja moralnu dilemu djevojčice Nikolije. Autorica je koristi kako bi naglasila važnost sitnica i „malih stvari“, ali i kako bi čitateljima prenijela moralnu poruku o važnosti prijateljstva i poštenja.

Upotreba antonimskih parnjaka

U ovoj se bajci javljaju antonimski parovi. Prema *Hrvatskoj enciklopediji* (mrežno izdanje, pristupljeno: 9. rujna 2024.) definicija *antonima* (anti- + grč. *ὄνυμα*: ime, po uzoru na sinonim), glasi:

riječ suprotstavljena po značenju drugoj riječi iz iste vrste, protuznačnica (dan – noć, doći – otići). Komplementarni antonimi stoje u dvojnoj

značenjskoj opreci isključivosti (živ – mrtav), a kontrarni, kao krajnje točke leksičkoga mikrosustava, imaju i srednji član (veće – srednje – manje). Leksička pojava značenjske suprotstavljenosti naziva se antonimijom.

Navest će se nekoliko primjera najučestalijih antonimskih parova iz bajke *Nije dobro lagati*:

prijatelji – neprijatelji

istina – laž

sloga – svađa

djevojčice – dječaci

Navedeni antonimi doprinose dinamici u pripovijedanju, što potvrđuju primjeri u kojima se značenjska opreka ostvaruje gorenavedenim antonimskim parovima:

„Zašto se tučete? Kakvo ste zlo jedno drugome nanijeli? Od najboljih ste **prijatelja** postali **neprijatelji**. Sada se popnite na moja krila i odvest ću vas daleko odavde, u moju zemlju, pa da vidite što znači **istina**, a što **laž**: da vidite što znači **sloga**, a što **svađa**.“ (DB, str. 112)

„Ako sam je ja uzela, onda počnimo rat! Neka dođu sve **djevojčice** iz grada da se bore na mojoj strani!“ „Neka dođu svi **dječaci** da se bore na mojoj strani!“ viknuo je Vlatko. (DB, str. 111)

Upotreba antonimskih parova u ovoj bajci ima funkciju stvaranja dinamike u pripovijedanju, ali i pomaže u prenošenju moralne poruke bajke. Kroz brojne

suprotnosti, poput *sloge i svade, istine i laži*, naglašava se moralnost i potreba za donošenjem ispravnih odluka. Antonimskim se parovima naglašava kontrast između dobra i zla, ali i kako se uz istinu može postići sloga i prijateljstvo.

Personifikacija

U bajci *Nije dobro lagati* personifikacijom⁸ se oživljava apstraktne pojmove i prirodne elemente, pa je tako kroz lik konja oživljen pojam savjesti, prema kojemu konj i dobiva ime:

Na kraju je doletio crni krilati konj koji se zvao Savjest. (DB, str. 111)

Ova personifikacija pomaže čitatelju da doživi apstraktne ideje kako bi lakše razumio moralne lekcije koje se ovom bajkom žele prenijeti.

Osim konja Savjest, u bajci su tako personificirani i dani u tjednu, a prikazani su poput mudraca, odnosno staraca koji pomažu u razrješavanju konflikta, pa tako primjerice *Ponedjeljak* postavlja pitanja djeci o razlogu njihova dolaska:

Ponedjeljak je podignuo glavu i obratio im se: „Zašto ste ovdje, djeco?“ (DB, str. 112)

Upotreba personifikacije u ovoj bajci doprinosi fantastičnom elementu bajke, u kojoj se isprepliće stvarno i fantastično. Konj Savjest i mudraci uče čitatelja o moralnim vrijednostima na pristupačan i zanimljiv način, a kroz savjete koje dijele Nikoliji i Vlatku, priča ističe važnost prijateljstva, istine i preuzimanja odgovornosti.

---

⁸ V. na str. 22

Pustolovine vile Treperiletice (Авантурите на Тренколетка)

Pustolovine vile Treperiletice bajka je autorice Vesne Kiradžieve (prijevod na hrvatski: Ana Bratović) koja govori o pustolovinama vile Treperiletice i djevojčice kojoj je ponudila pomoć, ali uz obećanje da će i djevojčica ubuduće pomagati drugima. Njih dvije se tako zajedno upuste u brojne pustolovine, a Treperiletica uči djevojčicu životnim vrijednostima i o tome kako pronaći put ka sreći.

Leksik i njegova obilježja

Leksik čarolije i fantastičnog

U zbirci DB, autori kombiniraju stvarne i fantastične elemente, pa se tako u ovoj bajci, kao elementi fantastičnog, javljaju leksemi: *vila*, *čarolija*, *magija*. Navedeni leksemi, osim što imaju funkciju stvaranja fantastičnoga svijeta, služe i kako bi autorica mogla prenijeti važne moralne poruke.

Hrvatski jezični portal (pristupljeno: 10. rujna 2024.) definira ih na sljedeći način:

vila:

1. mit. mlado i lijepo žensko biće obdareno magičnim moćima
2. knjiš. retor. zamišljeno biće koje nadahnjuje umjetnike, odgovara klasičnoj muzi

čarolija:

1. ono što izvodi čarobnjak; čarka

2. ono što ima mnogo čara, što privlači svojom očaravajućom snagom, ono što je čarobno (ob. o čemu iznimnom i lijepom u prirodi, ili u umjetnosti); čarnost

magija:

1. bavljenje tajanstvenim, natprirodnim, očaravajućim moćima i silama; čaranje, mađija
2. takva sila ili moć [magija glume]

Leksik fantastičnog u ovoj bajci ima važnu ulogu jer se njime prenosi važna simbolika, pa se tako korištenjem leksema koji pripadaju fantastičnom svijetu, prenose važne životne lekcije. Korištenjem leksema kao što su *vila*, *čarolija*, *magija*, autor stvara svijet u kojemu vlada fantastično, a koje se isprepliće se sa svakodnevnim. Na taj se način, osim što se upoznaje sa svijetom prepunom fantastičnih elemenata, čitatelj dobiva i informaciju i pouku o važnim moralnim pitanjima (vezana uz empatiju, nesebičnost, pomaganje drugima) kroz lik djevojčice i vile Treperiletice.

Prevođenje imena

Kao posebni izazov koji se javio prilikom prevođenja ove bajke može se izdvojiti prevođenje imena vile iz naslova, Treperiletice. U izvorniku, vila se zove *Trepkoletka* (prema *mak.* Трепколетка), a to ime u sebi ima važnu simboliku, kao i karakteristike koje opisuju vilu; poznato je kako često imena likova nose kulturne ili jezične konotacije, pa se tako u svijetu bajki, crtanih filmova i stripova imena likova često prevode, a time se pojašnjava i njihova funkcija.

Ime *Трепколетка* daje do znanja da je riječ o vili koja treperi i leti, budući da je njezino ime spoj dviju komponenti, *Трепко-*, izvedeno od glagola *трепка*

(*trepkati*) što znači 'treperiti'⁹, a označava promjenu intenziteta svjetlosti, što samo po sebi asocira na nešto čarobno i nesvakidašnje; s druge strane, tu je i – *летка*, izvedeno od glagola *летма* (*leta*) što znači 'letjeti'¹⁰, pa tako naglašava vilinu sposobnost letenja.

Kombinacijom tih dviju komponenti, nastaje ime *Тренколетка* (*Trepkoletka*), pa je tako hrvatski ekvivalent prošao kroz isti tvorbeni proces, od čega je nastalo ime *Treperiletica*, vila koja treperi i leti. Njezini postupci i radnje u bajci korespondiraju s etimologijom njezina imena jer je u bajci opisana kao mala vila koja treperi i leti, a pritom koristi čarobne moći koje posjeduje kako bi pomogla djevojčici.

Iz ovog primjera možemo vidjeti koliko je važan pažljiv prijevod imena, u slučajevima kada je to potrebno, kako bi se zadržalo izvorno značenje, ali i simbolika važna za ovu bajku.

Pridjevi u funkciji odmilice

Jedno od jezičnih obilježja u zbirci DB su pridjevi u funkciji odmilice, pa se tako u bajci *Pustolovine vile Treperiletice* javlja primjer *malena*:

„*Jesi li se izgubila, malena?*“ (DB, str. 125)

U izvorniku ova rečenica glasi „*Се изгуби ли, малечка?*“, a kroz nju je prikazana empatija djevojčice koja je pomislila kako je naišla na izgublenu krijesnicu, a zapravo je naišla na vilu Treperileticu. U rečenici se javlja i

---

⁹ 1. isprekidano svijetliti [svjetlo treperi]; 2. podrhtavati, drhtati, treptati, trepetati, titrati [tijelo mi treperi]; 3. vijoriti se (o platnu na vjetru); 4. polijetati mašući brzo i kratko krilima (*Hrvatski jezični portal*, pristupljeno: 10. rujna 2024.)

¹⁰ kretati se zrakom pomoću krila (*Hrvatski jezični portal*, pristupljeno: 10. rujna 2024.)

poimenični pridjev u funkciji odmilice, *малечка* koji je na ciljani jezik preveden kao *malena*. Ovaj pridjev u funkciji odmilice, pokazuje brigu vile o djevojčici i njime se stvara povezanost među likovima. Prema Hrvatskom jezičnom portalu (pristupljeno 10. rujna 2024.), pridjev *malen* definira se kao:

onog koji ima male mjere (visinu, dužinu, površinu, volumen itd.) u svojoj vrsti; neznatan,
sićušan, opr. velik

Pridjev u funkciji odmilice se u ovome kontekstu koristi kao izraz nježnosti, s obzirom na to da se djevojčica obraća maloj, sićušnoj, naizgled krhkoj vili.

Frazemi

Ova zbirka u sebi sadrži i primjere frazema, pa se tako u bajci *Pustolovine vile Treperiletice* javlja sljedeći frazem:

imati svoju cijenu

imati i svoju <konkretnu> negativnu stranu, tražiti određene žrtve
(Hrvatski frazeološki rječnik)

„Ali, moraš znati da svaka čarolija **ima svoju cijenu**.“ (DB, str. 125)

U ovoj se rečenici javlja frazem kao obilježje leksika, koji je važan iz razloga što vila uz pomoć njega objašnjava djevojčici da očekuje nešto zauzvrat za pomoć koju joj nudi, a time se naglasak stavlja na moralni aspekt i upućuje na to kako ništa nije besplatno, te poziva na odgovornost pojedinca. U originalu ona glasi: „*Но, мора да знаеш, секоја магија доаѓа со своја цена*“, tako da je

prijevod doslovan jer isti frazem postoji i u hrvatskome i u makedonskome jeziku; u slučajevima kada ekvivalent ne postoji, potrebno je pronaći frazem s jednakim značenjem ili prevesti ga na način da se zadrži značenje koje on nosi.

Frazem *imati svoju cijenu* u ovoj se bajci koristi kako bi se istaknula moralna poruka kako svaka odluka nosi svoje posljedice, a preveden je s makedonskoga jezika (u izvorniku glasi: *секоја магуја доаѓа со своја цена*) u kojemu se isti frazem koristi s istim značenjem, a njegovom upotrebom dodatno se obogaćuje leksik bajke.

6. Zaključak

Kao posrednik između izvornog teksta i ciljane publike, prevoditelj prilikom prijevodnog procesa može naići na brojne izazove, koje se razlikuju ovisno o vrsti teksta i ciljnoj publici kojoj je tekst namijenjen.

S obzirom na to kako je u ovome radu riječ o prijevodu zbirke makedonskih suvremenih bajki, izuzev osobitosti u leksiku i prijevoda nestandardnih jezičnih elemenata, najveći je izazov prilikom prevođenja bio prenijeti ugođaj iz bajki; one prvenstveno omogućavaju čitateljima da urone u svijet prepun čarobnih stvorenja u kojemu mogu letjeti na krilatom konju, razgovarati sa Zmajem s Pelistera ili se pak uputiti na pustolovinu s vilom Treperileticom.

Prijevod uvijek mora biti vjeran originalu, pa je tako od velike važnosti zadržati sva obilježja moderne bajke koje se javljaju u bajkama iz zbirke, a koje su predmetom provedene analize: postupak *in medias res* (*Pustolovine jednog Mraka, Čarolija prijateljstva*), upotrebljavanje klasičnih motiva na nov način (*Nije dobro lagati, Zmaj s Pelistera, Pustolovine vile Treperiletice, Skitnica*), neočekivan obrat (*Nije dobro lagati, Zmaj s Pelistera*) te antropomorfizacija (*Čarobni let, Čarolija prijateljstva, Pustolovine jednog Mraka, Zmaj s Pelistera*).

Suvremene (moderne) i tradicionalne bajke imaju i neka zajednička obilježja koja su se isto tako potvrdila u provedenoj analizi: *jedinstvo stvarnoga i zamišljenog svijeta, stereotipna kompozicija, sukob dobra i zla, odgođena nagrada, uvjet i kušnja, ponavljanje radnje ili dijaloga te pouka*.

U suvremenim bajkama često se pojavljuje njihova autorska narav, što znači da svaki autor donosi svoj jedinstven stil i jezične osobitosti. Ta autorska prepoznatljivost često postaje ključan element koji se mora prenijeti u prijevodu, jer upravo ona daje posebnost i originalnost svakoj bajci. Ova autorska obilježja doprinose razlikama među bajkama, čineći ih različitim ne samo u sadržaju nego

i u izrazu, a to može uključivati specifičan leksik, ritam rečenica ili korištenje određenih stilskih figura.

Još jedan veliki izazov koji se javlja kod prevođenja bajki s jednog jezika na drugi je prevođenje imena likova; u bajkama gdje su likovi nazvani prema svojim osobinama ili sposobnostima, kao u slučaju vile Treperiletice, imena imaju važnu funkciju jer su izravno povezana s radnjom i karakterizacijom likova. U ovakvim slučajevima, imena su prevedena kako bi se čitatelju prenio kontekst i simbolika koja se krije iza njih. Ako bi ime ostalo u izvornom obliku, čitatelju koji ne razumije izvorni jezik taj bi ključni detalj promaknuo, a time i dublje razumijevanje lika i njegove uloge u bajci. Prevođenjem imena, prevoditelj osigurava da svi čitatelji mogu doživjeti priču na isti način, razumijevajući suštinsku ulogu imena u radnji.

Iako se neke prevoditeljske odluke, osobito kod prevođenja bajki, na prvu mogu činiti drastičnima, prevoditelj ima zadatak približiti dvije različite kulture uz minimalne intervencije. Primjerice, ako se u izvornoj bajci pojavljuje lik vezan za specifičnu kulturnu tradiciju ili običaj koji ciljani čitatelji ne bi razumjeli, prevoditelj može odlučiti zamijeniti taj lik ili motiv nečim sličnim iz ciljane kulture, čime se omogućuje zadržavanje istog emocionalnog učinka na čitatelje u ciljanoj kulturi.

Prevođenje suvremenih bajki podrazumijeva razmatranje svih elemenata bajke, kako jezičnih, tako i stilističkih, s ciljem stvaranja prijevoda koji je vjeran originalu, ali i istovremeno razumljiv, jasan i precizan na ciljanom jeziku. Prevoditelj ima zadatak stvoriti prijevod koji će zadržati „čaroliju“ bajke, bez obzira na to u koju ciljanu kulturu prevodi, a navedeno je moguće uz pomni odabir prijevodnih rješenja, i svijest i znanje o kulturnim, stilističkim i ostalim nijansama koje se javljaju u originalu.

7. Izvori

1. antonim. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Pristupljeno: 9. rujna 2024., <https://www.enciklopedija.hr/clanak/antonim>
2. bajka. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013–2024, Pristupljeno 22. kolovoza 2024., <https://www.enciklopedija.hr/clanak/bajka>.
3. bijel. *Hrvatski jezični portal*. Pristupljeno: 7. rujna 2024., https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=dlpkXA%3D%3D
D
4. brzo. *Hrvatski jezični portal*. Pristupljeno: 8. rujna 2024., https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f15jXxk%3D
5. Cepenkov, Marko. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021., Pristupljeno: 8. rujna 2024., <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=11252>
6. crven. *Hrvatski jezični portal*. Pristupljeno: 7. rujna 2024., https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f1tnXRI%3D
7. čarolija. *Hrvatski jezični portal*. Pristupljeno: 10. rujna 2024., https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f1tgWxU%3D
D
8. čokolada. *Hrvatski jezični portal*. Pristupljeno: 9. rujna 2024., https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f1plURE%3D
9. dvor. *Hrvatski jezični portal*. Pristupljeno: 4. rujna 2024., https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=fF5iXRQ%3D
D

10. egzotizam. STRUNA, *Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, Pristupljeno 3. rujna 2024., <http://struna.ihjj.hr/naziv/egzotizam/51051/#naziv>
11. egzotizmi. *Jezični savjetnik*. Pristupljeno 3. rujna 2024., <http://jezicni-savjetnik.hr/?page=7>
12. epitet. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Pristupljeno 3.9.2024., <https://www.enciklopedija.hr/clanak/epitet>
13. gurabija. *Hrvatski jezični portal*. Pristupljeno: 3. rujna 2024., https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=fV9vUBg%3D&keyword=gurabija
14. hipokoristici. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Pristupljeno: 2. rujna 2024., <https://www.enciklopedija.hr/clanak/hipokoristici>.
15. kolokacija. STRUNA, *Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, Pristupljeno 3. rujna 2024.,
16. kristalan. *Hrvatski jezični portal*. Pristupljeno: 7. rujna 2024., https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=elhiXhE%253D
17. kućerina. *Hrvatski jezični portal*. Pristupljeno: 8. rujna 2024., https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eldkURI%3D
18. kućica. *Hrvatski jezični portal*. Pristupljeno: 8. rujna 2024., https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eldkUBI%3D
19. letjeti. *Hrvatski jezični portal*. Pristupljeno: 10. rujna 2024., https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=e19iURY%3D
20. magija. *Hrvatski jezični portal*. Pristupljeno: 10. rujna 2024., https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=e11gXBU%3D

21. malen. *Hrvatski jezični portal*. Pristupljeno: 7. rujna 2024., https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=e1xnWhE%3D
22. mrak. *Hrvatski jezični portal*. Pristupljeno: 2. rujna 2024., https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=e1hjWRE%3D&keyword=mrak
23. nov. *Hrvatski jezični portal*. Pristupljeno: 7. rujna 2024., https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eFxnXhQ%3D
24. nježan. *Hrvatski jezični portal*. Pristupljeno: 7. rujna 2024., https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eFjWBY%3D
25. onimizacija. STRUNA, *Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, Pristupljeno 3. rujna 2024., <http://struna.ihj.hr/naziv/onimizacija/53448/#naziv>
26. personifikacija. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Pristupljeno 4. rujna 2024., <https://www.enciklopedija.hr/clanak/personifikacija>
27. poeticism. Merriam-Webster.com, *Merriam-Webster*, . Pristupljeno 4. rujna 2024., <https://www.merriam-webster.com/dictionary/poeticism>
28. Pranjić, K. *Izabrani stilistički spisi*. Stilistika.org, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za kroatistiku, Katedra za stilistiku, veljača 2018. Pristupljeno 5. rujna 2024., https://mail.stilistika.org/images/pdf/Krunoslav_Pranjic_Izabrani_stilisticki_spisi.pdf.
29. prekrasan. *Hrvatski jezični portal*. Pristupljeno: 7. rujna 2024., https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eVhuURE%3D

30. proljetni. *Hrvatski jezični portal*. Pristupljeno: 7. rujna 2024.,
https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=d19uXxE%3D&k_eyword=proljetni
https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eVhuURE%3D
31. rumen. *Hrvatski jezični portal*. Pristupljeno: 3. rujna 2024.,
https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=dlhgWxE%3D
[D](https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=dlhgWxE%3D)
32. skitnica. *Hrvatski jezični portal*. Pristupljeno: 3. rujna 2024.,
https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=d15IWBM%3D
[D](https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=d15IWBM%3D)
33. stilemi. *Stilistika.org*. Pristupljeno 5. rujna 2024.,
<https://stilistika.org/7-stilemi>
34. Stojanovska, B., Žagar Šošćarić, P., Macan, Ž. (ur.). (2023). *Djetelice
bjelice : suvremene bajke s četirima listićima*. Rijeka: Sveučilište u
Rijeci, Filozofski fakultet. Pristupljeno: 24. kolovoza 2024.,
<https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:367568>.
35. šaren. *Hrvatski jezični portal*. Pristupljeno: 7. rujna 2024.
https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=d1hnXxI%3D
36. treperiti. *Hrvatski jezični portal*. Pristupljeno: 10. rujna 2024.,
https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f19kURF7
37. vila. *Hrvatski jezični portal*. Pristupljeno: 10. rujna 2024.,
https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f19uXhV7
38. zubić. *Hrvatski jezični portal*. Pristupljeno: 8. rujna 2024.,
https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f15iXR14
38. žargonizam. *Hrvatski jezični portal*. Pristupljeno: 5. rujna 2024.,
https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f15iURZ7

8. Literatura

Bošković-Stulli, Maja. 2012. „Bajka“. *Libri & Liberi*, 1 (2): 279–292.

Čuljat, Sintija; Žagar-Šoštarić, Petra. Književno prevođenje // Priručnik za prevoditelje: Prilog teoriji i praksi / Stojić, Aneta; Brala-Vukanović, Marija ; Matešić, Mihaela ; (ur.). Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2014. str. 93-134.

Giacometti, Kristina. 2013. „Od čudesnoga do fantastičnoga: dimenzije svjetova Ivane Brlić-Mažuranić i Nade Iveljić“. *Libri & Liberi* , 2 (1): 51–64.

Hlubocki, F. (2017). *Bajka kao književna vrsta i njezina analiza* (Završni rad). Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet. Pristupljeno: 10. rujna 2024. Preuzeto s: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:265106>

Kechan, Ana. (2020). Supernatural Beings in Macedonian Beliefs. 2. 91-100.

Menac, Antica; Fink-Arsovski, Željka; Venturin, Radomir (2014) Hrvatski frazeološki rječnik. Zagreb: Naklada Ljevak.

Mojsova Chepishavska, Vesna. (2018). *Macedonian Cinderellas in the Context of World Cultural*. Stephanos. Peer reviewed multilanguage scientific journal. 27. 30-39. 10.24249/2309-9917-2018-27-1-30-39.

Panić, I. (2016). *Usporedba bajke i magijskog realizma* (Diplomski rad). Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet. Pristupljeno: 10. rujna 2024. Preuzeto s: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:106445>

Perić, M. (2014). Odnos bajke i mita (Diplomski rad). Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet. Pristupljeno: 10. rujna 2024. Preuzeto s: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:985069>

Pintarić, A. (2008). *Umjetničke bajke – teorija, pregled i interpretacije*. Osijek: Filozofski fakultet.

Premur, Ksenija. 1998. *Teorija prevođenja*. Dubrava: Ladina TU d.o.o.

Prop, Vladimir, 1982. *Morfologija bajke*, Beograd: Prosveta.

Solar, M. (2006). *Rječnik književnog nazivlja*, Zagreb: Golden marketing.

Solar, Milivoj. 1990. *Teorija književnosti*. Školska knjiga. Zagreb.

Težak, Dubravka. 2001. *Bajke: antologija*. Divič. Zagreb.

Van Coillie, Jan, Walter P. Verschueren, *Children's Literature in Translation. Challenges and Strategies*. Manchester and Kinderhook: St. Jerome. 2006.

Vlainić, M. (2021). *Prevođenje stilističkih elemenata poezije Anke Žagar (Diplomski rad)*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet. Pristupljeno: 10. rujna 2024. Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:944000>

Vrazhinovski, Tanas. (2000). *The Beauty of Macedonia in the Consciousness of the Macedonians - Research based on examples from the folklore tradition*. ЕтноАнтропоЗум/EthnoAnthropoZoom. 1. 79-95. 10.37620/EAZ0010079v.

Vrcić-Mataija, Sanja, Perković, Sanja. 2011. „Odnos klasične i moderne bajke“. U: Vodopija, Irena, Smajić, Dubravka (ur.). *Dijete i jezik danas*. Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Osijek. 123–137.

Žmegač, Viktor. 2022. „Moderna bajka“. *Vijenac* 727. Matica hrvatska. Zagreb. Pristupljeno: 10. rujna 2024. Preuzeto s: <https://www.matica.hr/vijenac/727/moderne-bajke-32584/>

9. Makedonski izvornik

Makedonski je izvornik dostupan na mrežnim stranicama Izdavaštva FFRI u slobodnome pristupu.

Izvornik je preuzet s: <https://izdavastvo.ffri.hr/djetelice-bjelice-suvremene-makedonske-bajke-urednice-biljana-stojanovska-petra-zagar-sostaric-zeljka-macan/> (Pristupljeno: 10. rujna 2024.)

10. Sažetak i ključne riječi na hrvatskom jeziku

Tema je ovog diplomskog rada leksik hrvatskoga prijevoda zbirke makedonskih bajki *Djetelice bjelice*.

Zbirka je predstavljena u svibnju 2023. povodom obilježavanja 15 godina postojanja i rada Lektorata za makedonski jezik pri Odsjeku za kroatistiku na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Rijeci, a istu su kao rezultat nastavne i projektne aktivnosti na inicijativu lektorice za makedonski jezik, mr. sc. Biljane Stojanovske, te u suradnji s izv. prof. dr. sc. Petre Žagar-Šoštarić i izv. prof. dr. sc. Željke Macan, prevele studentice druge godine Sveučilišnoga diplomskog prevoditeljskog studija.

U uvodnome dijelu rada opisan je projekt u sklopu kojeg je nastala zbirka, definirana je bajka kao književna vrsta te su izdvojena i uspoređena obilježja tradicionalne i suvremene (moderne) bajke, dok je jedno od poglavlja posvećeno književnom prevođenju.

Središnji dio rada čini analiza leksika hrvatskog prijevoda bajki iz zbirke s konkretnim primjerima, s fokusom na osobitostima u leksiku, prevođenju imena te nestandardnim jezičnim elementima, a jezična se obilježja suvremenih (modernih) makedonskih bajki promatraju u suodnosu s prijevodnim rješenjima za hrvatski jezik.

Ključne riječi: *prijevod, suvremene bajke, leksik, hrvatski jezik, makedonski jezik*

11. Sažetak i ključne riječi na makedonskom jeziku

Темата на овој магистерски труд е лексиката на хрватскиот превод на збирката македонски бајки *Djetelice bjelice*.

Збирката е претставена во мај 2023 година по повод одбележувањето на јубилејот 15 години постоење и работа на Лекторатот по македонски јазик при Отсекот за кroatистика на Филозофскиот факултет при Универзитетот во Риека, а е резултат на наставата и проектните активности по иницијатива на лекторката по македонски јазик м-р Биљана Стојановска, во соработка со вонр. проф. д-р Петра Жагар-Шоштариќ и вонр. проф. д-р Жељка Мацан. Збирката ја преведоа студентките од втора година на постдипломските студии по преведување.

Во воведниот дел на трудот се опишува проектот во чии рамки е создадена збирката, се дефинира бајката како литературен жанр, се издвојуваат и се споредуваат карактеристиките на традиционалните и современите (модерни) бајки, а едно од поглавјата е посветено на литературниот превод.

Средишниот дел на трудот претставува анализа на преводот на бајките од збирката со конкретни примери, со фокус на особеностите во лексиката, преводот на имињата и нестандартните јазични елементи, а јазичните карактеристики на современите (модерни) македонски бајки се анализираат во однос на хрватскиот превод.

Клучни зборови: *превод, современи бајки, лексика, хрватски јазик, македонски јазик*

12. Naslov i ključne riječi na engleskom jeziku

The Lexis of the Croatian Translation of the Collection of Macedonian Fairy Tales *Djetelice bjelice*

Key words: *translation, modern fairy tales, lexis, Croatian language, Macedonian language*

БЛАГОДАРНОСТ

Искрена благодарност до вонред. проф. д-р Жељка Маџан за довербата, за пријателската поддршка и за огромниот придонес при изработката на овој труд, како и за целокупната поддршка за време на моите додипломски и постдипломски студии. Ви благодарам од срце за сè.

Посебна благодарност до м-р Биљана Стојановска Ѓуриќ, која несебично го споделуваше своето знаење и љубовта кон македонската култура во текот на моите студии, и поради која решив да му се посветам на македонскиот јазик.

Бескрајна благодарност до моите родители за љубовта, постојаната поддршка и огромното трпение. Како што велат, трпение-спасение.

Благодарност до лекторот доц. д-р Бојан Петревски, лектор на 56-та Летна школа за македонски јазик, литература и култура во Охрид, за целата негова поддршка и помош.

Исто така, искрена благодарност до лекторот проф. д-р Борче Арсов, лектор на 57-та Летна школа за македонски јазик, литература и култура во Охрид, за неговата помош, споделеното знаење и... за чоколадата со рум.

Голема благодарност и до Боги, Аниа, Олек, Лаура, Мате, Филиз, Зое, Никита и Кирилл за нивната мотивација и поддршка.

На сите ви благодарам од срце!